

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО
ТЕЛО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ИПАРД

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИПАРД ПРОГРАМАТА
2014-2020 ЗА 2020 ГОДИНА

(согласно со Член 59 од Секторската Спогодба)

Јуни, 2021

СОДРЖИНА:

1. Извршно резиме	7
2. Промена во општите услови од важност за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020 9	
2.1 Политичка и институционална рамка.....	9
2.2 Макроекономска состојба	12
2.3 Демографска состојба.....	13
2.4 Земјоделско производство и економија.....	15
2.5 Промени во националните и секторски политики	24
2.6 Шема на национална поддршка.....	25
3. Оценка на напредокот во спроведувањето на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции.....	27
3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020	27
3.2 Анализа на напредок во спроведувањето по мерки.....	28
3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства.....	29
3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи.....	32
3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на фарма и развој на бизниси.....	34
3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата	36
4. Активности превземени за подобрување на квалитетот и ефикасноста ба спроведувањето на ИПАРД.....	39
4.1 Активности превземени од Телото за управување со ИПАРД	39
4.2 Активности превземени од НАО и УС.....	41
Функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014- 2020.....	44
Административни капацитети на институциите во ИПАРД структурата	50
Финансиско управување	52
4.3 Активности превземени од страна на ИПАРД Агенцијата	53
4.3.1 Напредок во собирањето на податоци за следење	53
4.3.2 Резиме од следењето на договорите.....	53
4.3.3 Критични прашања во спроведувањето на ИПАРД	57
4.3.4 Резултати од извршените контроли на лице место и идентификуваните нерегуларности.....	57
4.4 Извештај за работењето на Комитетот за следење на ИПАРД	58
4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата	58
4.6 Користење на техничка помош	59

4.7	Активности за вклучување на чинителите во спроведувањето на ИПАРД	60
4.8	Обезбедување на публицитет и информации за спроведувањето на ИПАРД Програмата	61
5.	Финансиски табели за трошоци на ЕУ, национални и вкупни трошоци по мерка и Сектор	65
6.	Координација на ИПАРД фондовите со национално финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и донаторска поддршка	67
а.		67
7.	Заклучоци од спроведувањето во 2020	69

Листа на табели:

Табела 1: Главни макроекономски индикатори	12
Табела 2: Популација на Република Северна Македонија	14
Табела 3: Дел од население над 65 години	14
Табела 4: Земјоделски површини по категорија во 000 хектари.....	16
Табела 5: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство.....	17
Табела 6: Ожнеана површина под житарици во Ха.....	17
Табела 7: Ожнеана површина под сточна храна во Ха	18
Табела 8: Ожнеана површина под индустриски култури во Ха.....	18
Табела 9: Набрана површина под градинарски култури во Ха	18
Табела 10: Производство на овошје во тони.....	19
Табела 11: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трпезно)	19
Табела 12: Овошни насади (површина) и производство на овошје	19
Табела 13: Број на грла.....	19
Табела 14: Производство на месо во тони.....	20
Табела 15: Производство на млеко во 000 литри.....	20
Табела 16: Просечна нето плата по вработен во €	20
Табела 17: Вработени во земјоделство, шумарство, рибарство и преработка на храна.....	20
Табела 18: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2016-2020 (во милиони €)	21
Табела 19: Преглед на трговијата со основни земјоделски и прехранбени производи за периодот 2018, 2019, 2020 (во милиони €)	24
Табела 20: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка.....	25
Табела 21: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој	25
Табела 22: Буџет со ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €	27
Табела 23: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици во €.....	28
Табела 24: Показатели на квалитетот на спроведување (заклучно со 31.12.2020).....	29
Табела 25: Мерка 1 барања по јавен повик	29
Табела 26: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 1.....	31
Табела 27: Барања по јавен повик во мерка 3.....	32
Табела 28: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 3.....	33
Табела 29: Барања по јавен повик во мерка 7	34
Табела 30: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 7.....	35
Табела 31: Преглед на барања по општини	38
Табела 32: Финансиска имплементација на ИПАРД програмата 2014-2020.....	65
Табела 33: Годишни исплати кон корисниците (2020)	66
Табела 34: Кумулативни исплати кон корисниците	66
Табела 35: Финансиски перформанси (јавни трошоци (ЕУ + национални трошоци) наспроти последниот одобрен финансиски план)	66

Листа на прикази:

Приказ 1: Структура на популацијата по старосни групи, 2019.....	15
Приказ 2: Бруто додадена вредност во земјоделството по региони, 2018	16
Приказ 3: Развој на трговија со земјоделски производи за периодот 2016-2020 во милиони € ...	22
Приказ 4: Преглед на податоци за увоз, извоз и трговски биланс (во мил. €) со ЕУ-28 за период 2016-2020 и ЕУ-27 за 2020	23
Приказ 5: Преглед на барања во мерка 1 по вредност на инвестиции	29
Приказ 6: Преглед на барања по тип на инвестиции во мерка 1.....	31
Приказ 7: Преглед на барања по вредност на инвестициите во мерка 3.....	32
Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 3	33
Приказ 9: Преглед на барања по вредност на инвестиции во мерка 7	34
Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 7	36
Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони	36
Приказ 12: Преглед на вкупни јавни трошоци по статистички региони.....	37

Листа на кратенки:

Чл.	Член
БП	Бизнис План
ГД АГРИ	Генерален Директорат за земјоделство и рурален развој
ЕК	Европска Комисија
ЕУ	Европска Унија
ЕРЗС	Единствен регистар на земјоделски стопанства
БДП	Брути домашен производ
БДВ	Бруто додадена вредност
ха	Хектари
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИПАРД Агенција	АФПЗРР – Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој
М 1	Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства - Мерка 1,
М 3	Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и риболовни производи - Мерка 3
М 7	Диверзификација на фармите и развој на бизнисот - Мерка 7
М 9	Техничка помош - Мерка 9
ТУ	Тело за управување со ИПАРД
МАФА	Повеќегодишен договор за финансирање
МАФФ	Повеќегодишна рамка за финансирање
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МК	Комитет за следење на ИПАРД 2014-2020
МИПД	Повеќегодишен индикативен плански документ
МФ	Министерство за финансии
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
УС	Управувачка структура
НАО	Национален службеник за авторизација
НБРСМ	Национална банка на Република Северна Македонија
АПРЗ	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството
НСЗРР 2014-2020	Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020
НВО	Невладини организации
НФ	Национален фонд
Бр.	Број
УЈП	Управа за јавни приходи
СД	Секторски договор
ДЗИ	Државен земјоделски инспекторат
ДЗС	Др/авен завод за статистика
ВЈТ	Вкупно јавни трошоци
ТПП	Технички предлог проект

Предговор

Годишниот извештај за спроведувањето на ИПАРД програмата 2014-2020 е подготвен во согласност со член 59 (4) од секторскиот договор: Извештаите наведени во ставовите (1) и (2) се испраќаат по испитување и одобрување од ИПАРД II комитет за следење, до НИПАК за доставување до Комисијата со копии до НАО и Ревизорското Тело.

Како што укажува член 59 (1) од Секторскиот договор, до 30 јуни секоја година по целосна календарска година на имплементација на ИПАРД II програмата, Телото за управување со ИПАРД ќе го достави извештајот за спроведување на ИПАРД II во 2020 година до 30 јуни 2021 година во согласност со условите утврдени со Секторскиот договор. Активностите за подобрување ги опфаќаат аспектите на спроведувањето на Програмата во 2020 година.

Географската примена на ИПАРД програмата 2014-2020 се однесува на целата територија на Република Северна Македонија.

1. Извршно резиме

ИПАРД Програмата за програмскиот период 2014-2020 беше одобрена на 13 февруари 2015 година со Одлука на Комисијата Ц (2015) 760.

Индикативните максимални износи на придонесот на Европската унија за спроведување на ИПАРД програмата според ИПА II се утврдени на следниов начин:

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		индикативна сума					
Вкупно	5.000.000	5.000.000	5.000.000	6.000.000	10.000.000	14.000.000	15.000.000

Програмата ИПАРД 2014-2020 обезбедува поддршка преку пет мерки (четири од нив акредитирани во изминатиот програмски период):

1. Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства - Мерка 1,
2. Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и риболовни производи - Мерка 3,
3. Инвестиции во рурална јавна инфраструктура - Мерка 5 (доделување на моќ за управување сè уште не е добиено поради недостаток на човечки капацитет во ИПАРД Агенцијата);
4. Диверзификација на фармите и развој на бизнисот - Мерка 7,
5. Техничка помош - Мерка 9.

Имплементацијата на Програмата започна во април 2017 година. До крајот на 2020 година, објавени се шест јавни повици, некои од нив за различни мерки на ИПАРД:

1. Јавен повик 01/2017 за доставување на барања според мерките 1, 3 и 7;
2. Јавен повик 01/2018 за доставување барања за мерка 3,
3. Јавен повик 02/2018 за доставување барања за мерка 1
4. Јавен повик 01/2019 за доставување на барања за мерка 7,
5. Јавен повик 02/2019 за доставување барања за мерка 3,
6. Јавен повик 01/2020 за доставување барања за мерка 1.

Имајќи предвид голем број одобрени проекти и имајќи го предвид времето и средствата што остануваат за реализација на Програмата, македонските власти планираат објавување на уште еден јавен повик во 2021 година

ИПАРД барања по јавен повик:

Број на јавен повик	Поднесени барања	ЕУ придонес	Одобрени барања	ЕУ придонес	Исплатени барања	ЕУ придонес
01/2017	1.648	72.329.985	899	16.099.845	859	11.139.357
01/2018	65	15.306.651	38	6.700.036	25	1.929.367
02/2018	1.099	18.335.969	640	6.319.986	400	1.272.017
01/2019	261	43.821.070	36	2.332.025	/	/
02/2019	61	16.763.734	32	6.272.419	/	/
01/2020	748	21.011.113	/	/	/	/
Вкупно	3.882	187.568.522	1.645	37.724.311	1.284	14.340.741

Извор: Тело за управување со ИПАРД, Систем за следење, 2021

Бројот и нискиот квалитет на поднесените барањата (недостасуваат документи во пакетот и времето потребно за надополнување на документите што недостасуваат во пакетот) влијаеа на времето потребно за нивна обработка во Агенцијата. Покрај тоа, во текот на 2020 година, пандемијата влијаеше на времето за обработка на барањата преку негативен одраз на капацитетот со човечки ресурси во оперативната структура.

Број на јавен повик	Објавен во месец	Одобрување во месец	Време потребно за одобрување
01/2017	април 2017	август 2018	15 месеци
01/2018	ноември 2018	април 2019	4 месеци
02/2018	декември 2018	август 2019	6 месеци
01/2019	октомври 2019	јули 2020	7 месеци
02/2019	декември 2019	септември 2020	7 месеци
01/2020	февруари 2020	/	/

2. Промена во општите услови од важност за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

2.1 Политичка и институционална рамка

Северна Македонија продолжи да ги спроведува реформите поврзани со ЕУ во текот на целиот извештаен период. Продолжија напорите за зајакнување на демократијата и владеењето на правото, вклучително и со активирање на постојните контроли и рамнотежи и преку дискусии и дебати во клучните политички и законодавни прашања. Опозициските партии останаа ангажирани во Парламентот и ги поддржаа клучните прашања од заеднички национален интерес, како што се реформите поврзани со ЕУ и процесот на интеграција во НАТО, на кој Северна Македонија се приклучи во март 2020 година. Сепак, значителното зголемување на употребата на брзи постапки предизвикува загриженост и треба да бидат ограничени. Политичките партии во заеднички договор одлучија да се одржат предвремени парламентарни избори на 12 април 2020 година. Предвремените парламентарни избори беа одложени за јули 2020 година. Оцени Канцеларијата за демократски институции и човекови права при Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ / ОДИХР) дека овие избори беа генерално добро водени и кампањата беше навистина конкурентна, но правната стабилност беше поткопана со значителни ревизии на законската рамка и следните владини декрети. Во согласност со националното законодавство, техничката влада, со министри и заменици министри од најголемата опозициска партија, беше назначена во јануари 2020 година. По избувнувањето на пандемијата COVID-19, вонредна состојба беше прогласена помеѓу март и јуни 2020 година, што и овозможи на техничката влада да управува со декрет.

Граѓанското општество останува активно и игра клучна улога во процесите на креирање политики и одлуки. Преземени се мерки за спроведување на Стратегијата и акциониот план за периодот 2018-2020 година за соработка помеѓу владата и граѓанското општество. Сепак, потребни се напори за да се обезбеди позначаен и навремен процес на консултации.

Северна Македонија е умерено подготвена со реформата на својата јавна администрација. Постигнат е одреден напредок во подобрувањето на транспарентноста, со усвојување на Стратегијата за транспарентност 2019-2021, операционализација на отворениот портал за податоци на владата и објавување на податоци за државните трошоци. Извештаите за мониторинг за спроведување на Стратегијата за реформа на јавната администрација и Програмата за реформа на управувањето со јавните финансии беа изготвени и придружени со соодветни активности за видливост. Обезбедувањето почитување на принципите на транспарентност, заслуги и правична застапеност останува од суштинско значење. Државната комисија за спречување на корупција продолжи да ги решава наводите за непотизам, блискост и политичко влијание во процесот на вработување на вработени во јавниот сектор. Треба да се обезбеди соодветно следење на извештаите и препораките на Државната комисија.

Во однос на регионалната соработка, земјата ги задржа своите добри односи со другите земји во проширување и учествуваше активно во регионални иницијативи. Важно е да се продолжи со имплементација на билатерални договори, вклучително и договорот од Преспа и Договорот за добрососедски односи со Бугарија.

Северна Македонија продолжува да игра активна и конструктивна улога во управувањето со мешаните миграциски текови. Останува на една од главните транзитни рути за мешано движење.

Ефикасно соработува со соседните земји и земјите-членки на ЕУ, вклучително и со офицери-гости од земјите-членки на ЕУ на теренот. Продолжуваат значителните напори за обезбедување основни услови за живот и услуги за сите мигранти кои престојуваат во земјата. Пријавување на мигрантите и соодветно профилирање чувствително на заштита се подобри, но треба да се изврши на посистематски начин. Договорот за статус со Европската агенција за гранична и крајбрежна стража сè уште не е потпишан. Треба дополнително да се реши проблемот со честите шверцески активности на северната граница.

Што се однесува до нејзината способност да ги преземе обврските за членство, земјата продолжува да биде умерено подготвена во повеќето области, вклучително и во областите на конкуренција, јавни набавки, статистика, финансиска контрола, транспорт, енергија. Земјата покажува добро ниво на подготовка во области како што се законодавство на компании, царинска унија, транс-европски мрежи и наука и истражување. Земјата е во рана фаза на подготовка во области како што се слободно движење на работниците, како и финансиски и буџетски одредби. Во текот на наредниот период, потребен е поголем фокус и на административниот капацитет и ефективната имплементација. Земјата продолжи да ја подобрува својата усогласеност со заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ.

Клучни датуми на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ:

- март 2004 година: Земјата аплицира за членство во ЕУ.
- април 2004 година: Стапува на сила Спогодбата за стабилизација и асоцијација.
- декември 2005 година: Се доделува статусот на земја кандидат.
- октомври 2009 година: Европската комисија препорачува за прв пат отворање на пристапните преговори и продолжува да ги препорачува и во следните години.
- декември 2009 година: Безвизно патување до Шенген-зоната за граѓаните во земјата.
- март 2012 година: Започнат пристапниот дијалог на високо ниво со Комисијата.
- февруари 2018 година: Европската комисија ја усвојува својата стратегија за „Кредибилна перспектива на проширување за и засилен ангажман на ЕУ со Западен Балкан“.
- април 2018 година: Европската комисија препорачува Советот да одлучи преговорите за пристапување да се отворат со земјата во светло на постигнатиот напредок.
- февруари 2019 година: ЕУ е официјално известена за влегувањето во сила на договорот од Преспа.
- февруари 2020 година: Ревидирана методологија, претставена од Комисијата, за да се придвижи процесот на проширување со посилено политичко управување и на поверодостоен, предвидлив, динамичен начин.
- октомври 2020 година: Комисијата предлага план за економски и инвестиции за поддршка и приближување на Западен Балкан кон ЕУ.

Институционалната рамка за спроведување на ИПАРД програмата 2014-2020, остана непроменета. Следниве органи и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на Програмата:

- УС е задолжена за задачи за финансиско управување со помошта според ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од секторскиот договор). Особено, УС е задолжена за организирање на сметки во банка, барање средства од Комисијата,

одобрување трансфер на средства од Комисијата до оперативните структури или до крајните корисници и финансиското известување до Комисијата.

- Главните функции и одговорности на Телто за управување се наведени во член 8 од Секторскиот договор и се фокусираат на следење, евалуација, известување, координација и публицитет на ИПАРД програмата.
- ИПАРД Агенцијата (одговорности наведени во член 9 од Секторскиот договор) ги извршува, меѓу другото, следните задачи за спроведување и плаќање:
 - a. организирање на тендерски постапки, постапки за доделување на грантови, договорно дело што следува и извршување плаќања и наплата од крајниот корисник
 - b. осигурување дека НАО, Националниот фонд и Телото за управување со ИПАРД ги добиваат сите информации потребни за да ги извршат своите задачи;
 - c. избор и проверка на операциите во согласност со критериумите и механизмите што се применуваат на ИПАРД Програмата и усогласување со релевантните правила на Заедницата и националните правила;
 - d. извршување проверки за да се осигури дека направените трошоци навистина се направени во согласност со важечките правила, производите или услугите се испорачани во согласност со одлуката за одобрување и барањата за плаќање од крајниот корисник се точни. Овие проверки ги покриваат финансиските, административните, техничките и физичките аспекти на работењето, како што е соодветно;
 - e. објавување на јавни повици за барања и објавување на условите за прифатливост;
 - f. проверка на барањата за одобрување на проекти во однос на условите и критериумите за прифатливост и усогласеност со регулативата, вклучително и каде што е соодветно, одредби за јавни набавки;
 - g. утврдување на договорните обврски во писмена форма помеѓу Агенцијата ИПАРД и крајните корисници, вклучувајќи информации за можни санкции во случај на непочитување на тие обврски и, доколку е потребно, прашање на одобрување за започнување со работа;
 - h. извршување на проверки на самото место за да се утврди прифатливост и пред и по одобрувањето на проектот;
 - i. обезбедување на активности за следење за да се обезбеди напредок на проектите што се спроведуваат;
 - j. известување за напредокот на мерките што се спроведуваат во однос на индикаторите;
 - k. осигурување дека крајниот корисник е запознаен со придонесот на Заедницата во проектот;

Во однос на институционалниот капацитет, не е постигнат значителен напредок во зголемувањето на персоналот во ИПАРД Агенцијата и Телто за управување. Прашањето за човечки капацитет особено се рефлектира на доверување на правото со управување со средства

од нови мерки во Програмата (Мерка „Инвестиции во рурална јавна инфраструктура“) со што се директно се влијае на апсорпцијата на средства од ИПАРД програмата.

2.2 Макроекономска состојба

Што се однесува до економските критериуми, Северна Македонија е на добро ниво на подготовка за развој на функционална пазарна економија, но постигна ограничен напредок за време на извештајниот период. Економскиот раст се забрза во 2019 година со зголемувањето на инвестициите, но, од април 2020 година, кризата КОВИД-19 остави свој белег во економијата и јавните финансии. Властите презедоа низа мерки за поддршка на компаниите и домаќинствата, за да го ублажат економското и социјалното влијание на кризата. Во извештајниот период, фискалната транспарентност беше дополнително подобрена. Сепак, фискално значајните реформи во оданочувањето на доходот и системот на пензии, воведени на почетокот на 2019 година, беа обратни. Покрај тоа, спроведувањето на јавните капитални трошоци остана значително мало, а стабилизацијата на јавниот долг сè уште не е обезбедена. Пред кризата КОВИД-19, стапките на невработеност се намалија понатаму, исто така и кај младите работници, а неформалното вработување се намали малку. Како и да е, влијанието на кризата КОВИД-19 веројатно ќе ги врати овие позитивни трендови. Стапките на учество остануваат ниски, иако учеството на жените се зголеми на пазарот на трудот. Финансискиот сектор остана робустен, а заемите за приватниот сектор зајакнати. Деловното опкружување продолжува да биде попречено од високиот удел во неформалната економија.

Македонските власти постигнаа одреден напредок и се умерено подготвени да се справат со конкурентските притисоци и пазарните сили во рамките на ЕУ. Интеграцијата со ЕУ во трговијата и инвестициите дополнително се продлабочи. Извозот и производственото производство диверзифицираа понатаму кон производи со повисока вредност. Сепак, недостигот на вештини, како одраз на недостатоците во образовниот систем и одливот на квалификувани работници, како и јазните инвестиции во инфраструктурата ја нарушуваат продуктивноста на трудот и конкурентноста на економијата. Додека во моментот преовладуваат мерките за ублажување на непосредното негативно влијание на кризата COVID-19 врз растот и вработеноста, навремено решавање на овие структурни потреби би поддржало брзо посткризно економско закрепнување.

Табела 1: Главни макроекономски индикатори

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
БДП во милиони €	8.562	9.072	9.657	10.026	10.691	11.210	10.797
БДП по глава на жител во €	4.141	4.382	4.659	4.831	5.147	5.399	5.201
Стапка на раст на БДП (во %)	3,6	3,9	2,8	0,2	2,7	3,6	-4,5
Инфлација (во %)	-0,5	-0,4	-0,2	2,4	0,9	0,4	2,3
Просечен курс (денар/€)	61,62	61,61	61,60	61,57	61,51	61,51	61,67
Стапка на невработеност (во %)	28,0	26,1	23,7	22,4	20,7	17,3	16,4
Извоз на добра и услуги во мил. €	3.747	4.088	4.390	5.019	5.861	6.422	5.778
Увоз на добра и услуги во мил. €	5.505	5.801	6.176	6.835	7.672	8.436	7.595
Трговски биланс во мил. €	-1.758	-1.714	-1.786	-1.816	-1.811	-2.015	-1.817
Трговски биланс во % од БДП	-20,5	-18,9	-18,5	-18,0	-16,9	-17,97	-16,83

Извор: Државен завод за статистика, Национална Банка на Република Северна Македонија

Следните сектори имаа најголемо учество на додадената вредност во структурата на БДП во 2020 година: трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; транспорт и складирање; активности за сместување и храна (20,3%).

Падот на стапката на невработеност во последниве години се должи на низа фактори: мерки за стимулирање на вработувањето, политиката на привлекување странски директни инвестиции, како и зголемената емиграција (особено кај младата популација). Предизвикана од пандемијата КОВИД-19 во 2020 година, македонската Влада донесе 4 групи мерки за поддршка на деловниот сектор (особено бизнисите кои беа најтешко погодени од кризата (туризам, угостителство, услуги). Поддршка на плата и стимулирање на потрошувачката, особено на домашните производи, беа една од главните мерки за поддршка за време на кризата.

Според податоците на Државниот завод за статистика, индексот на обемот на индустриското производство во јануари 2021 година, во споредба со јануари 2020 година, изнесува 86,5. Индустриското производство во делот рударство и вадење на камен во јануари 2021 година, во споредба со јануари 2020 година, е намалено за 34,3%, во делот производство е намалено за 9,4%, додека во делот електрична енергија, гас, пареа и климатизација го снабдува намален за 11,7%.

Намалувањето во производствената секција се должи најмногу на намаленото производство во одделите производство на прехранбени производи, производство на текстил, производство на облека, производство на основни фармацевтски производи и фармацевтски препарати, производство на други неметални минерални производи, производство на фабрикувани производи метални производи, освен машини и опрема и производство на моторни возила, приколки и полуприколки. Индустриското производство според главните индустриски групирања во јануари 2021 година, во споредба со јануари 2020 година, беше пониско во енергијата за 31,9%, меѓупроизводите, освен енергијата за 0,5%, капиталните производи за 18,0%, трајните производи за широка потрошувачка до 20,0% и нетрајни производи за широка потрошувачка за 8,3%.

2.3 Демографска состојба

Според проценката на населението (заклучно со 31.12.2019), во Република Северна Македонија има 2.076.255 жители, што е за 10.486 лица повеќе отколку во 2013 година и 27.636 лица повеќе од 2008 година.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во Република Северна Македонија бројот на живородени во урбаните средини е 11.772, што претставува 59,3% од вкупниот број на живородени, во споредба со 8.073 живородени или 40,7% во руралните области. Според региони, скопскиот регион има најголемо учество во вкупните живородени деца, 38,1%, додека источниот регион има најмало учество, 6,3%.

Бројот на смртни случаи во урбаните области беше 12.831, што претставува 62,8% во споредба со 7.615 или 37,2% во руралните области. Според региони, скопскиот регион имаше најголемо учество во вкупниот број на смртни случаи, 29,9%, додека североисточниот регион имаше најмало учество, 8,1%. Просечната возраст на смртност беше 73,7 години во урбаните области и 73,8 години во руралните области. Поради пандемијата COVID-19 и доцното доставување извештаи од некои регионални регистарски канцеларии за претходните квартали, бројот на смртни случаи во четвртиот квартал на 2020 година се зголеми за 89,1% во споредба со истиот квартал од претходната година.

Природниот прираст во урбаните области беше негативен за -1.059 лица, додека во руралните области беше позитивен за 458 лица. Шест региони: Вардарскиот, источниот, југозападниот, југоисточниот, пелагонискиот и североисточниот регион покажуваат негативен природен прираст.

Податоците за внатрешната миграција на регионално ниво покажуваат дека доминантната форма на миграција е од рурални во урбани области со 36,3%, додека меѓуурубаната миграција со 8,2%.

Рурално-урбаната миграција на регионално ниво е најголема во источниот регион со 51,8%, додека Полошкиот регион се карактеризира со интергрална миграција, сочинувајќи 61,5% од вкупната миграција во регионот.

Надворешната нето миграција е најголема во скопскиот регион (1,233 мигранти), додека најниска во југоисточниот регион (-58).

Табела 2: Популација на Република Северна Македонија

	2008	2013	2018	2019	2020
Популација на крај на година	2.048.619	2.065.769	2.077.132	2.076.255	2.075.789
Емигрирани граѓани	740	945	1.440	2.881	/
Имигрирани граѓани	11	96	233	612	/

Извор: Државен завод за статистика,

Во однос на старосната структура, македонското население старее. Во периодот од 2008 до 2019 година, учеството на младата популација (0-14 години) во вкупното население се намали од 18,1% на 16,4%, додека учеството на постарата популација (65 и повеќе) се зголеми од 11,5% до 14,5%.

Табела 3: Дел од население над 65 години

Година	Вкупно	Вардар	Исток	Југозапад	Југоисток	Пелагонија	Полог	Североисток	Скопје
2008	11,4	12,6	12,2	10,5	11,7	15,2	8,3	10,8	11,5
2016	13,1	14,4	15,0	11,5	13,5	15,9	9,1	12,2	14,0
2018	13,9	15,3	16,1	12,2	14,3	16,6	9,6	12,9	14,8
2019	14,5	16,0	17,1	12,8	15,1	17,2	10,1	13,5	15,3

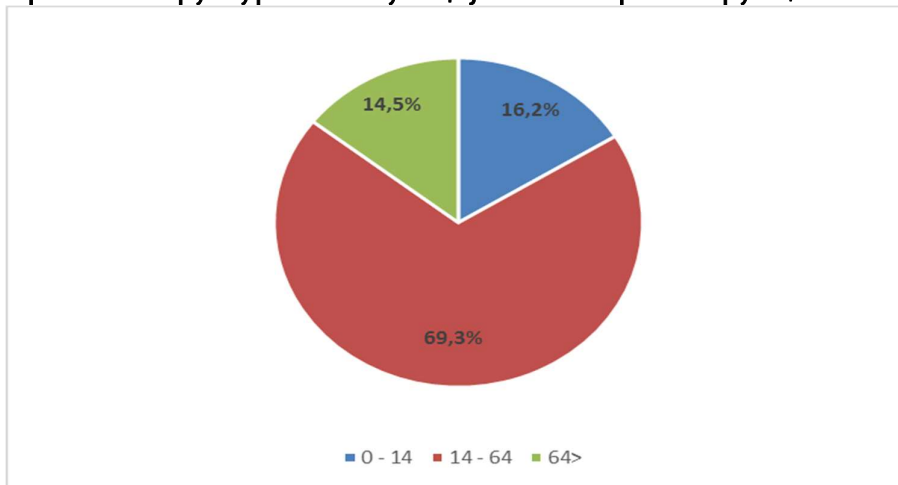
Извор: Државен завод за статистика, МЗШВ пресметка 2021.

Демографските индикатори на регионално ниво покажуваат разлики што упатуваат на диспропорција во територијалната распределба на населението. Скопскиот регион, како најгусто населен, има скоро десет пати поголема густина од Вардарскиот регион, кој е најмалку густо населен. Исто така, постојат разлики во возрастната структура на населението. Најголемо учество на млада популација (0-14) е регистрирано во Скопје, Полог и Североисточниот регион, додека најголемиот процент на старо население (65+) е забележан во Пелагонија, Вардар и Источниот регион. Индикаторите за просечната возраст на населението исто така ја потврдуваат оваа состојба.

Разликите се видливи и во бројот на раѓања и смртни случаи. Во пет региони (Вардар, Исток, Југозапад, Југоисток, Пелагонија) како резултат на неповолната старосна структура и ниската плодност, бројот на смртни случаи го надминува бројот на раѓања.

ИПАРД Програмата 2014-2020 немаше посебно влијание врз развојот на настаните во демографската состојба во извештајниот период. Напротив, демографската состојба негативно влијае на земјоделството и руралниот развој. Особено се забележува недостаток на квалификувана работна сила за потребите на странските инвеститори чии инвестиции се наоѓаат во индустриските зони низ целата земја. Земјоделците се жалат на недостиг на работна сила, особено за берба на овошје. Исто така, недостатокот на млади и образовани кадри негативно се одразува на можноста за администрација на локално ниво. Многу од одговорностите на локалните самоуправи не можат ефикасно да се управуваат поради недостаток на соодветен персонал во малите општини.

Приказ 1: Структура на популацијата по старосни групи, 2019

Извор: Државен завод за статистика

2.4 Земјоделско производство и економија

Земјоделството, заедно со ловството, шумарството и рибарството со учество од 8,7% во вкупниот бруто домашен производ (БДП) во 2020 година беше петти по големина економски сектор, веднаш по секторите на:

- трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; транспорт и складирање; активности за сместување и услуги за храна (20,7%);
- рударство и вадење камен; производство; снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација; снабдување со вода; активности за канализација, управување со отпад и санација (17,2%);
- јавна администрација и одбрана; задолжително социјално осигурување; образование; активности за човечко здравје и социјална работа (12,1%);
- активности со недвижности (11,3%).

Услуги, индустрија и трговија на големо и мало. Храна, пијалоци и тутун учествуваа со 40,0% во вкупната потрошувачка по домаќинство.

Економски сметки и вредност на земјоделското производство

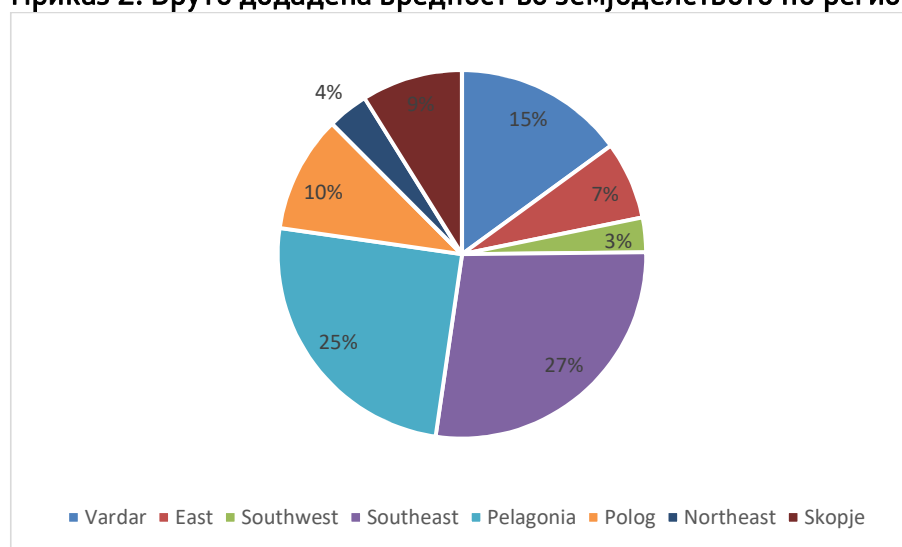
Според податоците на Државниот завод за статистика, бруто додадената вредност во земјоделството за 2019 година изнесува 48.977 милиони денари и во споредба со 2018 година, таа номинално се намали за 8,3%.

Растителното производство, со учество од 70,5% во вкупното производство, се намали за 3,9% во споредба со 2018 година. Сточарското производство, сочинувајќи 19,8% од вкупното производство, се намали за 9,7% во споредба со 2018 година.

Меѓуфазната потрошувачка забележа зголемување од 0,1% во 2019 година во споредба со 2018 година.

Во 2019 година, номиналниот приход во земјоделството од производните фактори по единица труд забележа пад од 3,1%, додека реалниот приход во земјоделството од производните фактори забележа пад од 0,4%.

Приказ 2: Бруто додадена вредност во земјоделството по региони, 2018

Извор: Државен завод за статистика

Земјоделско земјиште и структура на стопанствата

Според податоците на Државниот завод за статистика, обработливото земјиште во 2020 година зафати површина од 517.039 ха што во споредба со 2019 година се намали за 0,5%. Голем пораст на обработливото земјиште е регистриран за овоштарниците за 1,9% и значително намалување е забележано за лозовите насади за 2,0%.

Во истиот период, зголемување на производството е регистрирано во следните култури: компири, домати, пиперки, фуражна пченка и овошје.

Табела 4: Земјоделски површини по категорија во 000 хектари

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Земјоделско земјиште	1.263	1.264	1.267	1.266	1.264	1.264	1.261
– Обработено земјиште	511	514	516	517	519	520	517
– Обработени ниви и градини	413	415	417	417	418	419	416
– Овоштарници	15	16	16	16	17	17	17
– Лозови насади	23	23	24	24	24	24	24
– Ливади	60	60	59	60	60	60	60

Пасишта	751	750	750	748	745	744	744
Мочуришта, бари и рибници	1	1	1	1	1	1	1

Извор: Државен завод за статистика

Табела 5: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство

	Број на земј.стоп.	Вкупно искористено земј.земјиште Ха	Искористено земј.земјш по стопанство, Ха
Вкупно	178.125	320.738	1,8
Индивидуални земј.производители	177.845	271.989	1,5
Правни лица	280	48.749	174,1

Извор: Државен завод за статистика

Во согласност со регулативата на ЕУ (ЕЗ) бр. 1166/2008, во јуни 2016 година, Државниот завод за статистика спроведе Анкета за структурата на фармите. Според податоците од Анкетата за структурата на фармите, во Република Северна Македонија има 178.125 земјоделски стопанства. Во просек, едно земјоделско стопанство користи 1,8 ха земјоделска површина и одгледува 2,1 LSU (единици за добиток). Вкупната искористена земјоделска површина од земјоделските стопанства е 320.738 ха, а од вкупниот број на стопанства, 60,8% користеле до 1 ха земјоделска површина. Земјоделските стопанства имаат 381.361 ЕЛС. Од техниките за примена на ѓубриво, 37,9% од земјоделските стопанства користеле радиодифузна примена на ѓубриво без вклучување, (емитување на ѓубриво на површината на полето - најстариот метод за ширење на ѓубриво), додека најкористениот метод за наводнување е метод на површинско наводнување.

Земјоделско производство

Структурата на растителното производство во земјата е поделена на пет главни групи: производство на житни култури, индустриски, фуражни култури, градинарски култури, овоштарници и лозја. Во 2020 година, структурата на посеаната површина под одгледување (житарици, фуражни култури, индустриски култури и зеленчук) вкупно 274.325 ха, отпаѓа на приближно 58% од житарките, 19% од зеленчукот, 15% од фуражните култури и 8% од индустриските култури. Во 2019 година овошните насади зафаќаат површина од 16.784 ха или 3,2%, додека лозјата во 2020 година изнесуваат околу 23.709 ха (според МЗШВ) или 4,6% од вкупното обработливо земјиште.

Табела 6: Ожнеана површина под житарици во Ха

Житарица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пченица	73.060	79.832	72.864	70.987	68.847	69.765
Рж	3.758	4.483	4.065	3.836	3.809	/
Јачмен	41.160	41.297	43.816	42.331	43.941	44.995
Ориз	4.985	5.040	3.274	3.222	3.481	/
Пченка	31.651	31.045	31.287	36.340	33.967	31.912
Вкупно	154.614	161.697	155.306	156.716	154.045	/

Извор: Државен завод за статистика

Податоците на ДЗС укажуваат на мали промени во растителното производство. Овие промени главно се должат на цените од минатата година и интересот на земјоделците. Приносот по Ха исто така варира низ годините во зависност од поволните климатски услови.

Трендот за зголемување на површината под фуражни култури се забележува кај површината под фуражна пченка. Површината под други фуражни култури останува непроменета во последните

години. И покрај тоа, недостатокот на фуражни култури предизвикува високи цени и се рефлектира како ограничувачки фактор за развојот на секторот за производство на добиток. Главните причини за оваа состојба е недостатокот на доволна големина на обработливо земјиште по фарма за производство на фуражни култури, како и малите и расцепкани парцели.

Табела 7: Ожнеана површина под сточна храна во Ха

Култура	2015	2016	2017	2018	2019
Луцерка	19.301	19.579	19.487	19.698	19.455
Сено	2.034	1.922	2.180	2.065	2.018
Сточен грашок	1.472	1.253	1.640	1.428	1.639
Сточна пченка	5.125	6.378	6.384	6.196	8.231
Сточна репка	386	387	382	376	475
Детелина	3.554	3.725	3.716	3.685	3.922
Вкупно	31.872	33.244	33.789	33.448	35.740

Извор: Државен завод за статистика

Табела 8: Ожнеана површина под индустриски култури во Ха

Култура	2015	2016	2017	2018	2019
Тутун	24.237	25.443	22.885	25.547	26.234
Сончоглед	5.542	3.896	4.022	2.346	4.605
Вкупно	29.779	29.339	26.907	27.893	30.839

Извор: Државен завод за статистика

Производството на зеленчук се намалува секоја година од 2015 година наваму. Намалувањето на површината под зеленчук не е толку значајно како намалувањето на приносите по Ха. Поголемиот дел од производството на зеленчук е производство на отворено поле и во голема мера зависи од позитивните летни климатски услови (поволни летни дождови). Производството на зеленчук е исто така поинтензивна гранка од другите, така што недостатокот на сезонска работна сила има силно влијание врз производствениот капацитет.

Табела 9: Набрана површина под градинарски култури во Ха

Култура	2015	2016	2017	2018	2019
Компир	13.360	13.273	13.188	12.403	12.939
Кромид	3.606	3.581	3.633	3.627	3.562
Лук	980	978	947	950	904
Грав	4.783	4.817	4.703	4.577	4.504
Грашок	1.069	1.008	1.062	1.045	1.105
Леќа	84	84	86	81	74
Зелка	4.800	4.593	4.499	4.502	4.627
Домати	5.642	5.604	5.597	5.569	5.497
Пиперки	8.617	8.751	8.927	9.179	9.390
Краставици	1.251	1.048	1.035	1.034	1.036
Дињи и лубеници	5.509	5.445	5.385	5.281	5.132
Вкупно	49.701	49.182	49.062	48.248	48.770

Извор: Државен завод за статистика

Производството на овошје (вклучително и лозови насади) во голема мера зависи од сите три споменати фактори: поволни климатски услови за време на цветање и опрашување на растенијата (особено важни за производството на јаболка кое најмногу се наоѓа во планинските области) и суша во текот на летните месеци, недостаток на сезонски работна сила (особено за

време на периодот на берба на овошје / грозје) и варијација на откупната цена на производството. Климатските услови (ран пролетен мраз) особено влијаат на производството на кајсија и праска во регионот на Вардар.

Табела 10: Производство на овошје во тони

Култура	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Цреши	6.248	5.574	4.061	5.824	6.045	6.258
Вишни	8.483	8.072	4.408	10.538	8.695	9.892
Кајсии	3.255	3.471	3.992	3.904	6.070	/
Јаболка	136.931	101.088	43.366	140.296	88.701	105.794
Круши	9.016	7.207	5.052	8.055	8.048	8.790
Сливи	41.477	33.684	17.880	37.719	32.303	34.983
Праски	12.006	12.108	11.509	13.128	12.003	12.765
Ореви	5.790	5.147	2.341	4.826	5.014	5.387
Вкупно	223.206	176.351	92.609	224.290	166.879	183.869

Извор: Државен завод за статистика

Табела 11: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трпезно)

Лозови насади	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Површина во Ха	23.240	23.613	23.703	24.088	24.468	23.709
Количина во тони	324.769	333.319	180.349	294.497	258.960	317.550

Извор: Државен завод за статистика

Табела 12: Овошни насади (површина) и производство на овошје

Овошни насади	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Површина во Ха	15.856	16.138	16.546	16.827	16.784	17.000
Количина во тони	223.206	176.351	92.609	224.290	166.879	183.869

Извор: Државен завод за статистика

Бројот на добиток е значително намален во 2019 година поради промена и подобрување на методологијата при евидентирање на податоците за бројот на добиток. Имаше работна група, формирана во 2018 година од експерти од Министерството, Агенцијата за храна и ветеринарство и Државниот завод за статистика. Работната група работеше на усогласување на регистрите и базите на податоци во трите институции и дефинирање на критериумите за евидентирање на животните во соодветните регистри.

Табела 13: Број на грла

Вид	2015	2016	2017	2018	2019
Говеда	253.442	254.768	255.036	256.181	217.790
Свињи	195.443	202.758	202.197	195.538	135.770
Овци	733.510	723.295	724.555	726.990	684.558
Кози	88.064	101.669	107.466	117.447	87.581
Живина	1.761.145	1.865.769	1.840.173	1.828.287	1.562.089
Пчелни семејства	73.960	81.476	75.406	81.197	96.143

Извор: Државен завод за статистика

Производството на јајца е примарна активност на македонската живинарска индустрија. 1.47 милиони глави од вкупниот број припаѓаат на бројот на кокошки несилки. Бројот на пчелни семејства во 2019 година значително се зголеми како резултат на зголемувањето на субвенциите предвидени со Програмата за директни плаќања и карактеристиките на одгледување пчели (мали

инвестиции, големо производство на труд, зголемување на цените на медот и неговите производи).

Табела 14: Производство на месо во тони

Месо	2015	2016	2017	2018	2019
Говедско	4.875	3.962	4.636	4.381	4.083
Свинско	10.826	12.786	13.105	12.929	13.384
Овчо/јагнешко	3.980	3.737	3.422	3.446	3.392
Пилешко	1.729	1.509	1.716	1.499	1.490

Извор: Државен завод за статистика

Табела 15: Производство на млеко во 000 литри

Млеко	2015	2016	2017	2018	2019
Кравјо	361.072	403.044	394.140	404.230	390.903
Овчо	40.748	41.066	35.364	36.559	35.088

Извор: Државен завод за статистика

Вработување во земјоделството и руралните средини

Работната сила во земјоделскиот сектор во Република Северна Македонија главно се состои од работна сила на индивидуално ниво на фарма. Главниот дел од руралното население се занимава со земјоделски активности (пред се во домаќинствата) и ретко со други неземјоделски активности каде што постојат можности. Просечните исплатени плати во земјоделството се меѓу најниските во споредба со другите сектори на економијата. Зголемувањето на платата од 2018 година е резултат на неколку зголемувања на минималната плата (што до крајот на 2020 година достигна 244 €). Ова доведе до зголемување на бројот на вработени во земјоделството со регулирање на статусот на вработување на лица чиј статус не бил регулиран.

Табела 16: Просечна нето плата по вработен во €

Опис	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Земјоделство, шумарство и рибарство	247	283	272	306	321	357

Извор: Државен завод за статистика

Табела 17: Вработени во земјоделство, шумарство, рибарство и преработка на храна

Опис	2017	2018	2019	2020
Број на вработени	120.311	119.337	111.033	95.545
% од вкупно вработени	16,2	15,7	13,9	12,0

Извор: Државен завод за статистика

Трговија и трговија со земјоделско прехранбени и рибни производи

По напуштањето на Европската унија на Обединетото Кралство, Република Северна Македонија и Обединетото Кралство склучија „Договор за партнерство, трговија и соработка помеѓу Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска и Република Северна Македонија“. Најважната цел на овој договор е да се зачуваат врските помеѓу страните воспоставени од здружението создадено во член 1 од договорот ЕУ-Северна Македонија. Особено, страните се согласуваат да ги зачуваат повластените услови во врска со трговијата меѓу страните, кои произлегоа од Договорот ЕУ-Северна Македонија и да обезбедат платформа за понатамошна либерализација на трговијата меѓу страните.

Во 2019 година, вкупната трговија (индустриски + агро-прехранбени производи) (извоз + увоз) во споредба со 2018 година е зголемена за 10%. Вкупниот извоз (индустриски + агро-прехранбени

производи) во 2019 година во споредба со 2018 година е зголемен за 9,6%, а вкупниот увоз покажува зголемување од 10,3%. Извозот на агро-прехранбени производи во 2019 година во споредба со 2018 година е зголемен за 14,5% (од 545,5 милиони евра во 2018 година на 624,5 милиони евра во 2019 година), и увозот на агро-прехранбени производи во 2019 година во споредба со 2018 година се зголеми за 5,7% (од 792,2 милиони евра на 837,15 милиони евра).

Како резултат на пандемијата Ковид-19 во 2020 година, вкупната трговија (индустриски + агро-прехранбени производи) (извоз + увоз) во споредба со 2019 година е намалена за 10,2%. Вкупниот извоз (индустриски + агро-прехранбени производи) во 2020 година во споредба со 2019 година е намален за 10%, а вкупниот увоз покажува пад од 10,3%. Извозот на агро-прехранбени производи во 2020 година во споредба со 2019 година е намален за 5,2% (од 624,5 милиони евра во 2019 година на 5591,7 милиони евра во 2020 година), и увозот на агро-прехранбени производи во 2020 година во споредба со 2019 година се намали за 1,7% (од 837,15 милиони евра на 822,57 милиони евра).

Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во вкупниот извоз од Република Северна Македонија во 2020 година е малку зголемено во споредба со учеството во 2019 година и изнесува 10,24%. Учеството на увоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи во вкупниот увоз во Република Северна Македонија во 2020 година е малку зголемено во споредба со учеството во 2019 година и изнесува 10,83%.

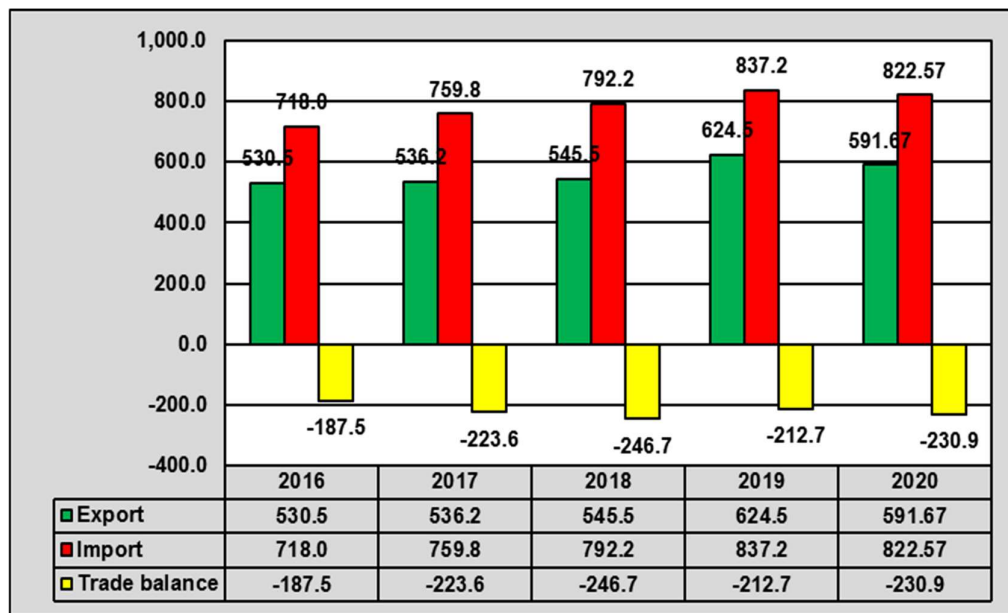
Трговскиот дефицит во 2019 година е намален за 13,8% и изнесува 212,65 милиони евра, додека во 2020 година трговскиот дефицит е зголемен за 8,6% и изнесува 230,9 милиони евра.

Табела 18: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2016-2020 (во милиони €)

		Вкупна трговија (индустриски + земјоделски производи)	Вкупна трговија со земјоделски, прехранбени и рибни производи	Дел на земјоделски, прехранбени и рибни производи во вкупна трговија
2016	Извоз	4,329.27	530.52	12.25%
	Увоз	6,106.73	718.01	11.76%
	Баланс	-1,777.46	-187.49	10.55%
2017	Извоз	5,007.19	536.23	10.71%
	Увоз	6,824.92	759.84	11.13%
	Баланс	-1,817.73	-223.61	12.30%
2018	Извоз	5,860.83	545.50	9.31%
	Увоз	7,671.95	792.15	10.32%
	Баланс	-1,811.12	-246.65	13.61%
2019	Извоз	6,423.70	624.50	9.72%
	Увоз	8,463.17	837.15	9.89%
	Баланс	-2,039.47	-212.65	10.42%
2020	Извоз	5,777.90	591.67	10.24%
	Увоз	7,594.54	822.57	10.83%
	Баланс	-1,816.64	-230.90	12.71%

Извор: Државен завод за статистика

Приказ 3: Развој на трговија со земјоделски производи за периодот 2016-2020 во милиони €

Европската унија-27 е дефинитивно најважниот партнер на Република Северна Македонија во трговијата со земјоделско-прехранбени и рибни производи во 2020 година.

Како резултат на пандеиската криза со Ковид-19 и напуштањето на Велика Британија од Европската унија, извозот на земјоделско-прехранбени и риболовни производи се намали за 5,2% (од 310,6 милиони евра во 2019 година, на 294,3 милиони евра во 2020 година), додека увозот на овие производи се намали за 5,9% (од 409,4 милиони евра во 2019 година, на 385,4 милиони евра во 2020 година).

Учеството на извозот на земјоделско прехранбени и рибни производи во ЕУ-27 во вкупниот извоз на овие производи во 2020 година беше 49,7%, додека учеството на увозот од ЕУ-27 во вкупниот увоз на земјоделско прехранбени и рибни производи во 20 беше 46,8%.

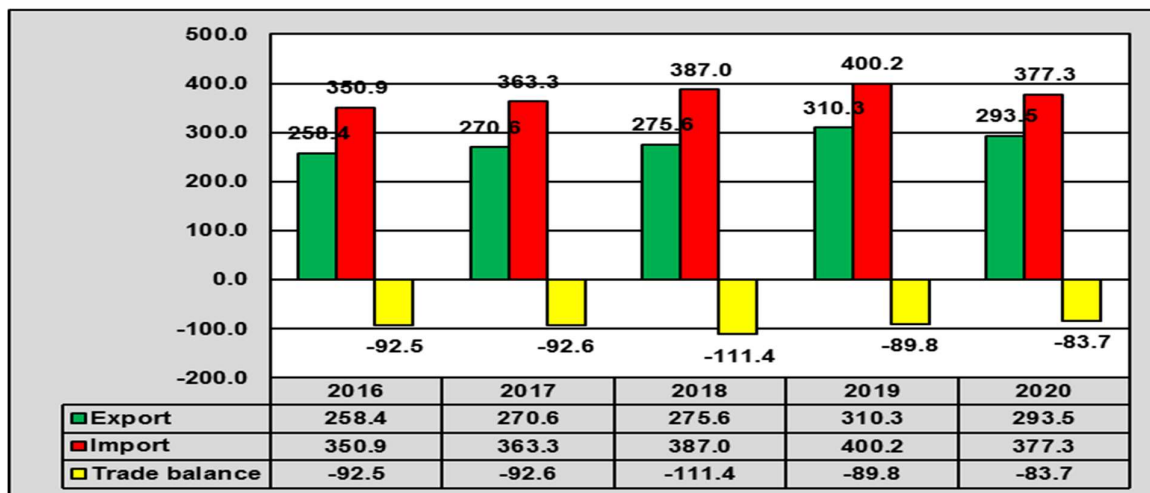
Втор важен партнер на Република Северна Македонија во 2020 година во трговија со земјоделско прехранбени и рибни производи, беа членки на земјите од ЦЕФТА, со вкупна вредност на трговијата (извоз + увоз) од 426,3 милиони евра. Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во земјите членки на ЦЕФТА во вкупниот извоз на овие производи во 20 година беше 31,6%, додека учеството на увозот од членките на земјите на ЦЕФТА во вкупниот увоз на земјоделско прехранбени и рибни производи во 2020 година беше 29,1%. Најважниот трговски партнер на ЦЕФТА беше Србија со учество од 10,8% во вкупниот извоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи и 23,2% од вкупниот увоз. Следува Босна и Херцеговина (со учество од 4,9% во вкупниот извоз и 3,5% во вкупниот увоз). Во однос на извозот, Косово е исто така важен партнер со учество од 11,05% во вкупниот извоз, додека придонесот на другите земји членки на ЦЕФТА (Црна Гора, Молдавија и Албанија) сè уште е со помало учество во трговијата.

Вреди да се спомене, Турција како земја кандидат и земја со која Република Северна Македонија има Договор за слободна трговија зазема 0,29% од вкупниот извоз и 3,4% од вкупниот увоз на земјоделско прехранбени и рибни производи. Во однос на извозот на земјоделско прехранбени

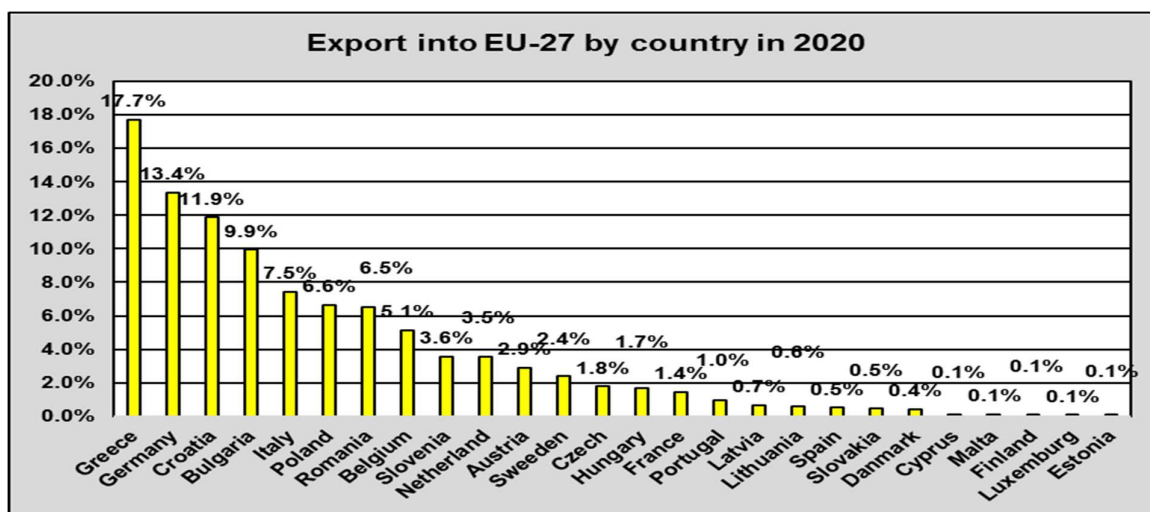
и рибни производи, најголемиот единствен трговски партнер надвор од ЕУ беше Руската Федерација, сочинувајќи 4,9% од вкупниот извоз (како резултат на големиот извоз на свежо овошје и зеленчук). Следуваа САД, со учество од 4,6% во вкупниот извоз, како резултат на значителен извоз на тутун, додека Бразил со учество од 3,1% од вкупниот увоз, беше најголемиот единствен увоз на партнер надвор од ЕУ, во основа на значителни количини на увоз живина, смрзнат говеда и кафе увезени во 2020 година.

Треба да го споменеме и Велика Британија, која по напуштањето на Европската унија, во вкупниот извоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи, учествува со 1,22%, додека во вкупниот увоз на овие производи учествува со 1,01%.

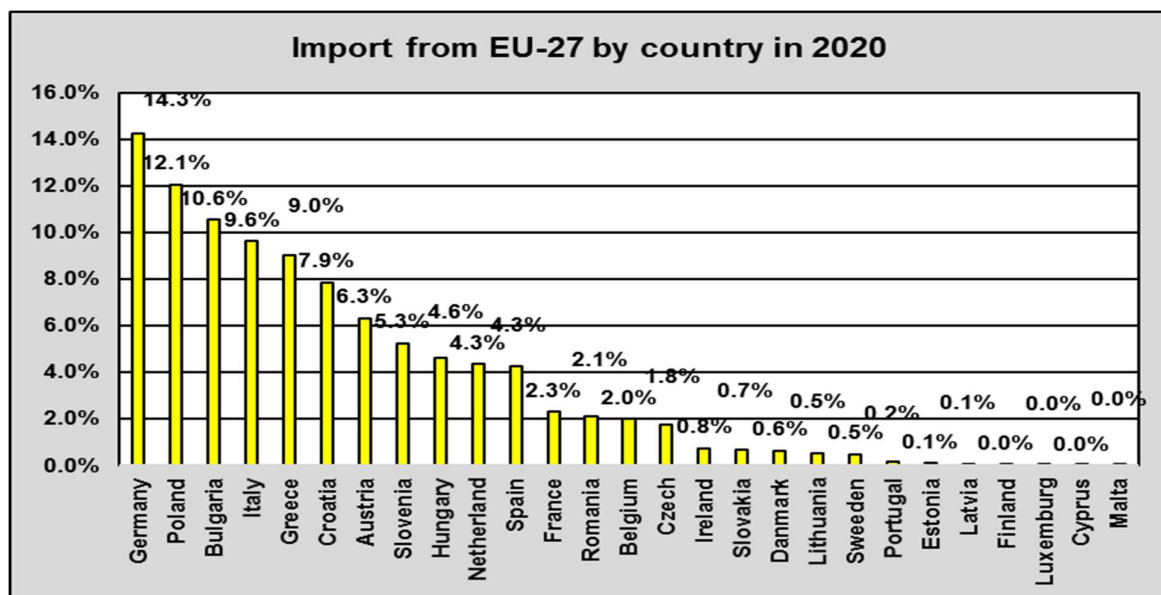
Приказ 4: Преглед на податоци за увоз, извоз и трговски биланс (во мил. €) со ЕУ-28 за период 2016-2020 и ЕУ-27 за 2020

Дел на извоз на земјоделско прехранбени производи по земји од ЕУ-27 во 2020

Дел на увоз на земјоделско прехранбени производи по земји од ЕУ-27 во 2020

Табела 19: Преглед на трговијата со основни земјоделски и прехранбени производи за периодот 2018, 2019, 2020 (во милиони €)

	Извоз			Увоз			Трговски биланс		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Основни земјоделски производи	216,8	245,9	238,7	241,7	242,3	227,2	-24,9	3,6	11,6
Прехрамбени производи	58,7	64,4	54,8	145,2	157,8	150,1	-86,5	-93,4	-95,3
Вкупно	275,5	310,3	293,5	386,9	400,1	377,3	-111,4	-89,8	-83,7

Извор: Државен завод за статистика

2.5 Промени во националните и секторски политики

Во рамките на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 (НСАРД 2014-2020), истакнати се следниве цели и мерки на политиките за развој на земјоделството и руралните области:

1. Зајакнување на конкурентноста на македонското земјоделство на интегрираните регионални пазари на Европската унија и Југоисточна Европа преку мерки за зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и продажба.
2. Подобрување на приходите на земјоделските стопанства.
3. Овозможување потрошувачи да имаат пристап до безбедна, здрава храна.
4. Оптимизирање на искористеноста на ограничените земјишни, шумски и водни ресурси на начин што не влијае негативно на животната средина.
5. Градење на одржливи рурални заедници преку интегриран рурален развој.
6. Изградба на соодветни, ефикасни јавни и приватни институции за спроведување на земјоделската политика и руралниот развој.

Постигнувањето на визијата и наведените стратешки цели за развој на секторот ќе се реализира преку мерките и инструментите на следниве политики во областа на земјоделството: политика за

земјоделство и рурален развој, политики за поддршка на земјоделството и поддршка на политиката за рурален развој.

По утврдувањето на финансиската поддршка, социјалните и даночните бенефиции и кредитните политики за земјоделците, целосно искористување на потенцијалот за развој на секторот, зголемување на неговата конкурентност и, во голема мера, развој на руралните области, во периодот пред нас НСАРД 2014-2020 се фокусира на справување со структурните проблеми, малите и расцепкани парцели, недоволната техничка и технолошка опрема што произлегува од долгиот период на деинвестиција, несоодветната структура на одделение и раси и слабата старосна и родова структура на руралното население.

НСАРД 2021-2027, е подготвена од МЗШВ во текот на 2020 година, го одразува континуитетот на приоритетите на земјата за развој на земјоделството и руралните области и да се обезбеди поддршка на земјоделскиот сектор за да се постигне доволно ниво на конкурентност за да се справат со предизвиците на отворено и променлив пазар и да се поттикне развојот на руралните области.

Стратегијата ќе биде усвоена од Владата на почетокот на 2021 година.

2.6 Шема на национална поддршка

Поважни задачи во областа на земјоделската политика го вклучуваат следново: насочување на земјоделски субвенции кон профитабилни и пазарно ориентирани земјоделски стопанства; транспарентност на буџетските средства од националната програма за рурален развој; консолидација и проширување на земјоделско земјиште; хоризонтална интеграција на субјектите во земјоделскиот сектор и формирање на задруги.

Табела 20: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вкупно	112,7	112	101,8	101,8	102,8	99,5	101	116,1	112,4

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција

Мерките за рурален развој ги придружуваат и надополнуваат мерките за директна поддршка (пазарни политики и поддршка на приходите од земјоделска активност) и се надоврзуваат на постојната поддршка за рурален развој обезбедена преку годишни програми за рурален развој. Тие исто така ја надополнуваат поддршката обезбедена од ИПАРД програмата во смисла на пополнување на празнините во подобни критериуми или инвестиции што не се опфатени со ИПАРД или обезбедуваат поддршка во пилотирањето на мерките слични на ИПАРД. Специјалната работна група (види поглавје 4) ја следи комплементарноста помеѓу ИПАРД и националното финансирање.

Земајќи ја предвид анализата на состојбата во земјоделството и потенцијалите за секторски развој, како и специфичните потреби за рурален развој, мерките за спроведување на политиката за рурален развој се приоритетни во зголемувањето на конкурентноста на земјоделскиот сектор и зајакнувањето на економскиот и социјалниот позиција на руралните области со зголемување на приходите на земјоделските стопанства, зголемување на можноста за вработување на руралното население надвор од земјоделскиот сектор. Посебно внимание е посветено на воведување мерки за одржливо управување и искористување на природните ресурси, заштита на биодиверзитетот и животната средина.

Табела 21: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој

Година	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вкупно	17,2	31,2	31,4	30,4	27,5	25,5	13,7	16,0

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција

3. Оценка на напредокот во спроведувањето на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции

3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020

Програмата ИПАРД за периодот 2014-2020 година ги поддржува корисниците во усвојувањето и спроведувањето на политичките, институционалните, правните, административните, социјалните и економските реформи со цел да се усогласат со вредностите на Унијата и постепено да се усогласат со правилата, стандардите, политиките и унијата на Унијата. практики, со цел членство во Унијата.

Специфичните цели утврдени во член 2 од Регулацијата (ЕУ) бр. 231/2014 треба да бидат до степенот што е можно опфатен од сите области на политиката. Ова значи дека областа на земјоделството и руралниот развој ќе придонесе за следниве специфични цели:

- a) Поддршка на политичките реформи;
- b) Поддршка за економски, социјален и територијален развој, со цел паметен, одржлив и инклузивен раст;
- c) Зајакнување на способноста на земјите-кориснички на сите нивоа да ги исполнат обврските што произлегуваат од членството во Унијата преку поддршка на прогресивно усогласување и усвојување, спроведување и спроведување на правото на Унијата, вклучително и подготовка за управување со структурните фондови на Унијата, Кохезивниот фонд и Европскиот земјоделски фонд за рурален развој;
- d) Зајакнување на регионалната интеграција и територијалната соработка со вклучување на корисниците наведени во Анекс I, земјите-членки и, каде што е соодветно, трети земји во рамките на регулативата (ЕУ) бр. 232/2014 на Европскиот парламент и на Советот.

Горенаведените цели на ИПА II во голема мерка се совпаѓаат со главните стратешки цели и специфични цели согласно ИСАРД 2014-2020 (дел 6.1.1 од оваа програма), имено целите за подобрување на одржливоста на земјоделските производи и конкурентноста на сите видови земјоделство и храна обработка, агроеколошки цели за обновување, зачувување и зајакнување на екосистемите зависни од земјоделството и шумарството, подобрување на социо-економскиот развој во руралните области и човечкиот потенцијал.

Табела 22: Буџет со ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €

Мерки	ЕУ придонес 2014-2020 прва модификација		ЕУ придонес 2014-2020 втора модификација	
Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства	21.800.000	36%	21.320.000	36%
Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи	21.960.000	37%	21.540.000	36%
Инвестиции во рурална јавна инфраструктура	9.100.000	15%	0	0%
Диверзификација на фармите и развој на бизниси	4.740.000	8%	15.560.000	26%
Техничка помош	2.400.000	4%	1.490.000	2%
Вкупно	60.000.000	100%	60.000.000	100%

Извор: ИПАРД Програма 2014-2020, Ц (2015)760 и Ц (2019)666

3.2 Анализа на напредок во спроведувањето по мерки

До крајот на 2020 година беа објавени шест јавни повици за доставување на барања. Со цел да се задоволат потребите на земјоделците и да се обезбеди повеќе време за подготовка на квалитетни барања, рокот за доставување на барањата беше продолжен за дополнителни 15 дена за јавните повици 01/2017, 01/2019, 02/2019 и 01/2020.

Табела 23: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици во €

	Јавен повик	Барања						Време за обработка на барањето
		Поднесени		Одобрени		Исплатени		
		Бр.	ЕУ придонес	Бр.	ЕУ придонес	Бр.	ЕУ придонес	
1	01/2017	1.648	72.329.985	899	16.099.845	859	11.139.357	15 месеци
2	01/2018 ¹	65	15.306.651	38	6.700.036	25	1.929.367	4 месеци
3	02/2018 ²	1.099	18.335.969	640	6.319.986	400	1.272.017	6 месеци
4	01/2019 ³	261	43.821.070	36	2.332.025	/	/	7 месеци
5	02/2019 ⁴	61	16.763.734	32	6.272.419	/	/	6 месеци
6	01/2020 ⁵	748	21.011.113	/	/	/	/	рангирање
Вкупно		3.882	187.568.522	1.645	37.724.311	1.284	14.340.741	/

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Процесот на обработка и одобрување на барањата доставени на првиот јавен повик траеше многу време. Одложувањата во процесот на одобрување на барањата ја ограничуваат можноста за објавување нови јавни повици. Причините за оваа состојба се значителниот број на некомплетни барања и времето потребно за докомплетирање на барања со документи кои недостасуваат (во многу случаи барањата беа нецелосни дури и откако Агенцијата побара нивно дополнување). Откако се измени програмата и комплетноста јна барањата стана задолжителна, процесот на одобрување на барања е скратен. Сепак, според информациите на ИПАРД Агенцијата, контролата на референтната цена Одделението на базата на податоци трае најмалку два месеци, а во некои случаи, во зависност од достапноста на информациите и подготвеноста на добавувачите да ги обезбедат податоците, дури и повеќе. Исто така, недостатокот на персонал во ИПАРД Агенцијата, обемните процедури за контрола на стандардите, особено времето потребно за проверка на цената на понудите беа меѓу главните причини за долг процес на одобрување на барањата.

Имајќи го предвид интересот што го покажаа барателите и квалитет на проекти доставени на јавниот повик 01/2020 и надминувањето на износот на достапната финансиска поддршка на јавниот повик, Агенцијата ќе ја примени постапката за рангирање на поднесените барања. Ова дополнително ќе го зголеми времето потребно за одобрување на барањата на овој повик.

¹ Јавен повик за мерка 3.

² Јавен повик за мерка 1.

³ Јавен повик за мерка 7. Одобрувањето продолжува 2021.

⁴ Јавен повик за мерка 3. Одобрувањето продолжува 2021.

⁵ Јавен повик за мерка 1.

Само во 2020 година, Агенцијата одобри 399 барања (14.592.950 ЕУ придонес) и исплати 448 барања (4.328.442 ЕУ придонес). За споредба, во 2019 година, Агенцијата одобри 317 барања (ЕУ придонес 11.027.205) и исплати 715 барања (ЕУ придонес од 9.039.009).

Односот помеѓу платените и одобрените проекти е 78%, а односот помеѓу платениот и договорениот ЕУ придонес е 38%. Ова води кон заклучок дека проектите кои се поскапи сè уште се реализираат и ќе следи нивно овластување за плаќање. Имајќи предвид дека процесот на склучување договори за 01/2019 и 02/2019 сè уште е во тек, за 01/2020 сè уште не е започнат и е предвиден уште еден јавен повик во 2021 година, товарот/оптоварувањето се пренесува од одобрувањето на проектите кон нивната исплата. Имено, до 2020 година, Агенцијата склучи договори за повеќе од половина од расположливите средства во Програмата, а исплати скоро една четвртина. Во текот на 2021, 2022 и 2023 година, Секторот за авторизација на исплати треба да одобри 3 пати поголема сума од досега платената.

Табела 24: Показатели на квалитетот на спроведување (заклучно со 31.12.2020)

Вкупен број на поднесени барања	3.882
Склучени договори	1.645
Исплатени договори	1.284
Раскинати договори	57
% на одобрени барања (одобрени/поднесени)	42,4%
% на раскинување на договори (раскинати/одобрени)	3,4%
% на исплатени договори (исплатени/(одобрени-раскинати)	80,9%

Извор: Тело за управување со ИПАРД

3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства

Поднесените барања во Мерката 1, на три јавни повика, достигнаа 3.251 (ЕУ придонес од 57.306.327). Потпишани се договори со 1.485 апликанти за ЕУ придонес од 14.207.820 €, од кои 57 договори (ЕУ придонес од 330.702 €) се раскинати од Агенцијата. Агенцијата ги разработува причините за раскинување на овие договори во делот 4.3.2, резиме од следењето на договори.

Табела 25: Мерка 1 барања по јавен повик

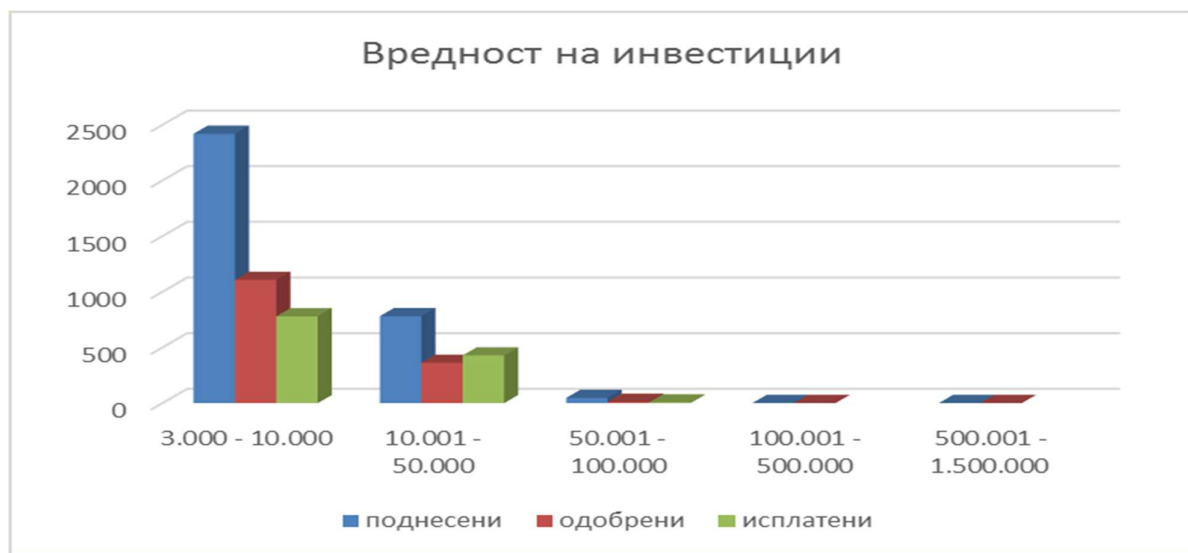
Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (В)	Исплатени (С)	Стапка на одобрување (В/А)	Стапка на исплата (С/В)
01/2017	1.404	845	816	60 %	97 %
02/2018	1.099	640	400	58 %	63 %
01/2020	748	/	/	/	
Total	3.251	1.485	1.216	46 %	82 %

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Исплатата на договорите до крајот на 2020 достигна 1.217 (ЕУ придонес 7.418.942 €).

Приказ 5: Преглед на барања во мерка 1 по вредност на инвестиции ⁶

⁶ Вредноста на инвестициите е прикажана како вкупно прифатливи инвестиции

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Просечната вредност на примено барање (ЕУ придонес) во мерката 1 во Агенцијата е 17.627 €. Соодветно, просечната вредност на одобрените и исплатените барања во мерката 1 е 9.568 € и 6.096 €.

Ниската вредност на барањата се должи пред се на големината на фармите во Северна Македонија (помалку од 2 хектари). Барањата за инвестиции во такви фарми се однесуваат најмногу на мали парчиња земјоделска опрема и машини или трактори со помала моќност на моторот.

Како и во минатото, а поради нерешените имотно правни односи, потребата за поедноставни инвестиции (опрема и механизација наместо градежни работи) и можноста за побрза реализација на инвестицијата, секторот за растително производство има значително поголем број на поднесени барања. Фармите што имаат мешано (растително и добиточно) производство треба да ги исполнуваат минималните национални стандарди за заштита на животната средина, јавното здравје, благосостојбата на животните и безбедноста при работа. Овој критериум на Програмата (ИПАРД програма 2014-2020, мерка 1, 5.2 Национални и стандарди на ЕУ што треба да се почитуваат) беше тешко исполнет од многу баратели бидејќи нивното добиточно производство е од мал обем и не ги исполнува потребните стандарди.

Вистинските потреби за инвестиции во сточарството се однесуваат на реконструкција на производствените капацитети (обнова на фармите со цел да се постигнат стандардите за благосостојба на животните и заштита на животната средина). Ваквите инвестиции (градежни активности) имаат поголема вредност од оние поврзани со набавка и инсталација на опрема, така што недостатокот на такви инвестициски активности влијаеше на спроведувањето на финансиските цели на Програмата. Одобренијата за градење се задолжителни за такви инвестиции и тешко се добиваат во повеќето случаи (особено во малите рурални општини). Директните интервјуа со потенцијалните приматели (прифатливи корисници) спроведени од Телото за управување ги покажаа недостатокот на почетен капитал, пристапот до кредити од банки и непрофитабилноста во инвестирање во заштита на животната средина и благосостојба на животните, како главни прашања за слабиот интерес за употреба на ИПАРД во сточарството.

Потребна е дополнителна анализа на секторот за објаснување на причините за слабиот интерес во секторот за сточарство.

Табела 26: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 1

	Поднесени (A)	Одобрени (B)	ЕУ дел одобрен	Исплатени	ЕУ дел исплатени	% на одобрување (B/A)
Говеда	26	4	1.223.565	1	57.429	15 %
Живина	16	2	446.268	/	/	12 %
Овци	22	4	66.688	2	12.453	18 %
Свињи	16	3	917.611	1	12.813	19 %
Кози	1	/	/	/	/	/
Овошни насади	1.009	443	4.858.395	388	2.626.813	40 %
Лозови насади	476	249	1.618.472	216	991.830	52 %
Градинарство	191	82	533.506	74	397.056	43 %
Стакленици	23	10	64.730	9	42.633	43 %
Житарици	1.455	684	4.443.929	522	3.258.776	47 %
Преработка на фарма	11	2	28.303	1	12.786	18 %
Енергија од обновливи извори	5	2	6.353	2	6.353	40 %
Вкупно	3.251	1.485	14.207.820	1.217	7.418.942	46 %

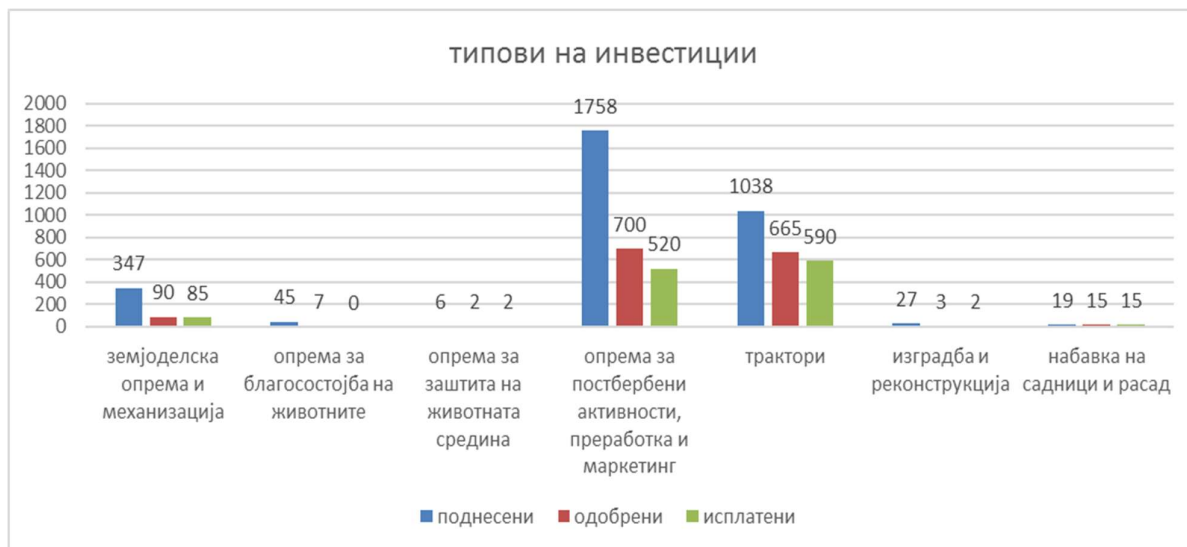
Извор: Тело за управување со ИПАРД

Житариците, овоштарници, лозја и производство на зеленчук на отворено поле беа видови на производство што најчесто ги користеле барателите.

Што се однесува до интересот за видови инвестиции, иако беше објавен само на првиот јавен повик (01/2017), инвестициите во трактори и механизација на земјоделството, исто како и во минатото, беа најатрактивни за земјоделците. Од вкупниот број поднесени 1.038 апликации за трактори, потпишани се 665 договори (5.032.279 придонес од ЕУ) и платени се 590 (4.400.693 придонес од ЕУ). Според ИПАРД Програмата (Мерка 1, Индикативен буџет), распределбата на јавните средства за механизација на земјоделството - трактори, вклучително и нивна опрема (со исклучок на приклучна механизација), не смее да надмине 20% од вкупниот расположлив финансиски буџет за оваа мерка (5.893.333,4) за целата период на имплементација на Програмата. Во врска со ова, идните јавни повици според Мерката 1 не вклучуваа трактори како прифатлив трошок.

Податоците добиени од ИПАРД Агенцијата покажуваат голем интерес за инвестиции во опрема за земјоделски активности по бербата, преработка и директен маркетинг (примени 1.758, 700 договорени, 520 исплатени) и невообичаено низок интерес за специјализирана земјоделска опрема (347 примени, 90 договорени, 85 исплатени).

Приказ 6: Преглед на барања по тип на инвестиции во мерка 1

Извор: Тело за управување со ИПАРД

3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи

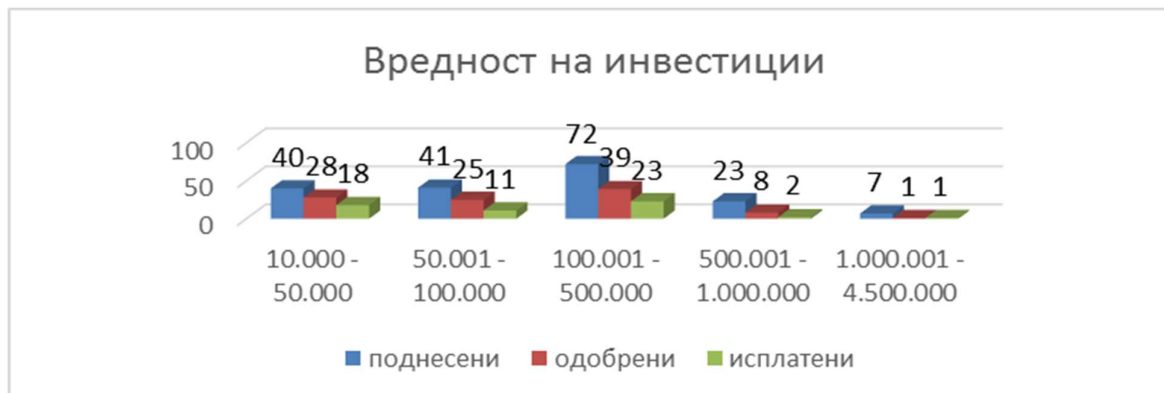
ИПАРД Агенцијата објави 3 јавни повици за оваа мерка. Поднесените барања во мерката 3, достигнаа 183 (45.098.137 € ЕУ придонес). Потпишани се договори со 101 апликант за 18.234.347 € ЕУ придонес. Во оваа мерка нема раскинати договори.

Табела 27: Барања по јавен повик во мерка 3

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (В)	Исплатени (С)	Стапка на одобрување (В/А)	Стапка на исплата (С/В)
01/2017	57	31	30	54 %	97 %
01/2018	65	38	25	58 %	66 %
02/2019 ⁷	61	32	/	52 %	/
Вкупно	183	101	55	55 %	54 %

До крајот на 2020, исплатата на договорите достигна 55 (6.264.792 € ЕУ придонес).

Приказ 7: Преглед на барања по вредност на инвестициите⁸ во мерка 3

⁷ Процесот на одобрување продолжува во 2021

⁸ Вредноста на инвестициите е изразена во вкупно прифатливи трошоци

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Просечната вредност на примено барање (изразено во ЕУ придонес) во мерката 3 е 246.438 €. Соодветно, просечната вредност на договорените и исплатените барања во мерката 3 е 177.746 € и 113.905 € ЕУ придонес.

Речиси половина од поднесените (86), одобрените (42) и исплатени (22) барања се однесуваат на секторот за преработка на овошје и зеленчук. Исто така, скоро половина од договорените и платените износи се во овој сектор. Корисници во овој сектор се претежно извозно ориентирани компании, со високо ниво на ликвидност и инвестиции во опрема за модернизација на технолошкиот процес или воведување на нови производствени линии. Интересот меѓу другите сектори во преработувачката индустрија е порамноправен.

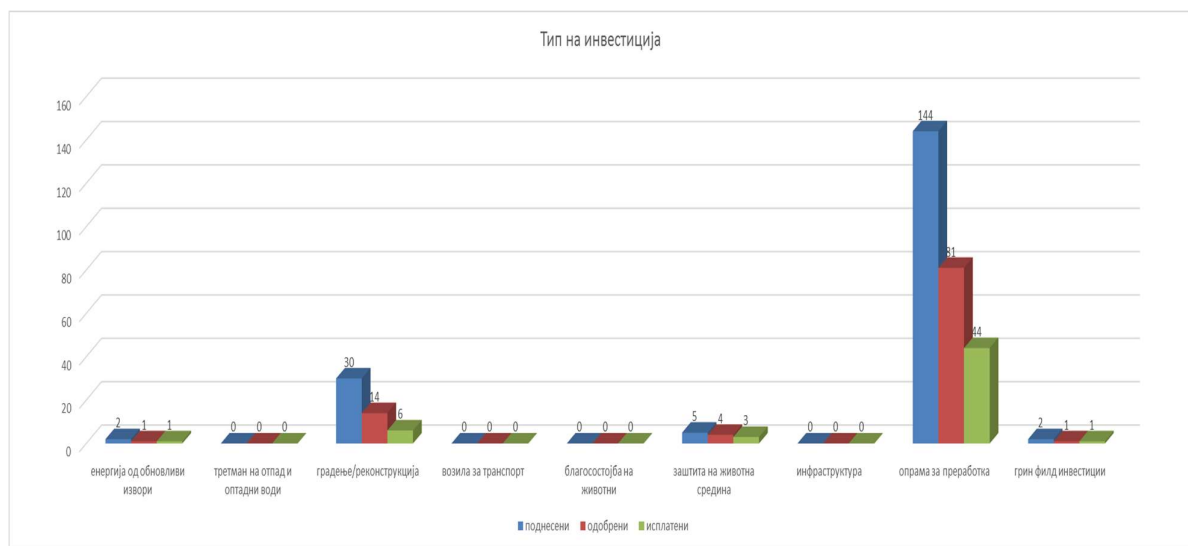
Табела 28: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 3

	Поднесени (А)	Одобрени (В)	ЕУ дел одобрен	Исплатени	ЕУ дел исплатени	% на одобрување (В/А)
Собирни центри за млеко	10	6	912.043	5	296.171	32 %
Преработка на млеко	13	7	622.038	5	254.041	41 %
Преработка на месо (говеда)	21	16	2.743.340	9	2.129.980	78 %
Преработка на месо (свињи)	4	4	326.394	3	187.189	57 %
Собирни центри овошје и зеленчук	30	16	4.548.128	9	1.322.949	29 %
Преработка на овошје и зеленчук	56	26	5.832.243	13	965.225	17 %
Мелничка индустрија	21	9	320.032	3	107.760	34 %
Масти и масла	3	2	24.616	1	9.620	39 %
Винарии	25	15	2.905.513	7	991.857	34 %
Вкупно	183	101	18.234.347	55	6.264.792	34 %

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Барателите не покажаа интерес за инвестирање во: управување со отпад и отпадни води, транспортни резервоари, приколки и специјализирани возила за транспорт на сировини, опрема за подобрување на стандардите за благосостојба на животните и инвестиции во развој на инфраструктурата на стопанството. Анализата покажа дека инвестициите на овие полиња не придонесуваат за поголеми економски перформанси на компаниите, а со тоа и за нискиот интерес.

Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 3

Извор: Тело за управување со ИПАРД

3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на фарма и развој на бизниси

ИПАРД Агенцијата објави два јавни повика за оваа мерка. Вториот јавен повик (01/2019) беше објавен во октомври 2019 година. На барање на апликантите, Агенцијата го продолжи рокот за доставување на барања за дополнителни 15 дена, така што јавниот повик беше затворен во средината на декември 2019 година. Имајќи предвид долг процес на контрола на разумноста на трошоците во Агенцијата, процес на одобрување на барањата поднесени на 01/2019 продолжи и во 2021 година.

Табела 29: Барања по јавен повик во мерка 7

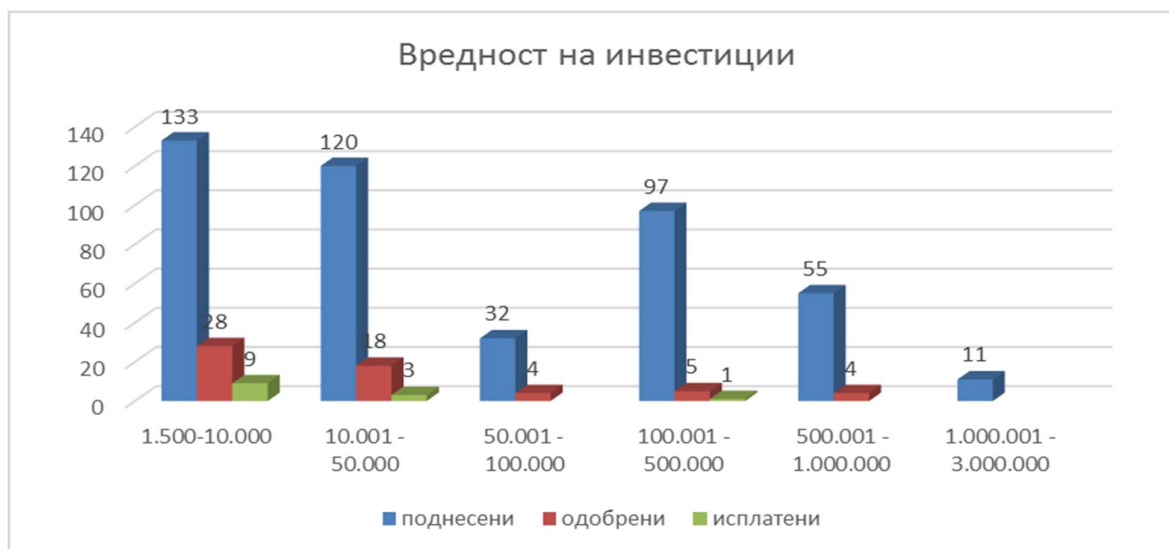
Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (В)	Исплатени (С)	Стапка на одобрување (В/А)	Стапка на исплата (С/В)
01/2017	187	23	13	12 %	57 %
01/2019 ⁹	261	36	/	14 %	/
Total	448	59	13	13 %	22 %

Поднесените барања во мерката 7, на првите два јавни повика, достигнаа 448 (85.164.058 € ЕУ придонес). Потпишани се договори со 59 апликанти за ЕУ придонес од 5.564.099 €. Во оваа мерка нема раскинати договори. До крајот на 2020 година, исплатата на договорите достигна 13 (ЕУ придонес од 662.775 €).

Приказ 9: Преглед на барања по вредност на инвестиции¹⁰ во мерка 7

⁹ Процесот на одобрување продолжува во 2021

¹⁰ Вредноста на инвестициите е изразена во вкупно прифатливи трошоци

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Просечната вредност на примено барање (изразено во ЕУ придонес) во мерката 7 е 190.098 €. Соодветно, просечната вредност на договорените и исплатените барања во мерката 7 е 94.307 € и 50.983 €.

Интересот за користење на средствата од програмата ИПАРД е најголем во секторот алтернативното земјоделско производство, имајќи предвид дека одгледувањето пчели (производство на мед и производи од мед) е прифатливо во овој сектор. Покрај тоа, барателите сметаат дека производството на непрехрамбени производи е многу интересно, особено преработката на дрво и производството на мебел.

Имајќи го предвид големиот интерес за инвестирање во производство и продажба на енергија од обновливи извори и фактот дека вредноста на овие инвестиции може да го надмине расположивиот буџет на мерката, ИПАРД Агенцијата го исклучи секторот од јавниот повик 01/2019.

Табела 30: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 7

	Поднесени (A)	Одобрени (B)	ЕУ дел одобрени	Исплатени	ЕУ дел исплатени	% на одобрување (B/A)
Алтернативно земјоделско производство ¹¹	142	28	302.866	6	7.276	2 %
Производство на храна и пијалоци	44	4	283.401	1	19.301	7 %
Производство на непрехрамбени производи	108	15	2.714.592	3	474.256	37 %
Занаетчиство	6	/	/	/	/	%
Услуги во земјоделството	11	3	22.155	2	14.225	64 %
Услуги за руралното население	18	1	487.158	/	/	%
Рурален туризам	73	8	1.753.927	1	147.717	27 %

¹¹ 98 од поднесените барања се за пчеларство, 18 одобрени, 1 исплатено

Производство и продажба на енергија од обновливи извори	46	0	0	0	0	0 %
Total	187	59	5.564.099	13	662.775	12 %

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Апликантите не покажаа интерес за инвестирање во: специјализирани транспортни резервоари и приколки и набавка на повеќегодишни дрвја и растенија.

Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 7

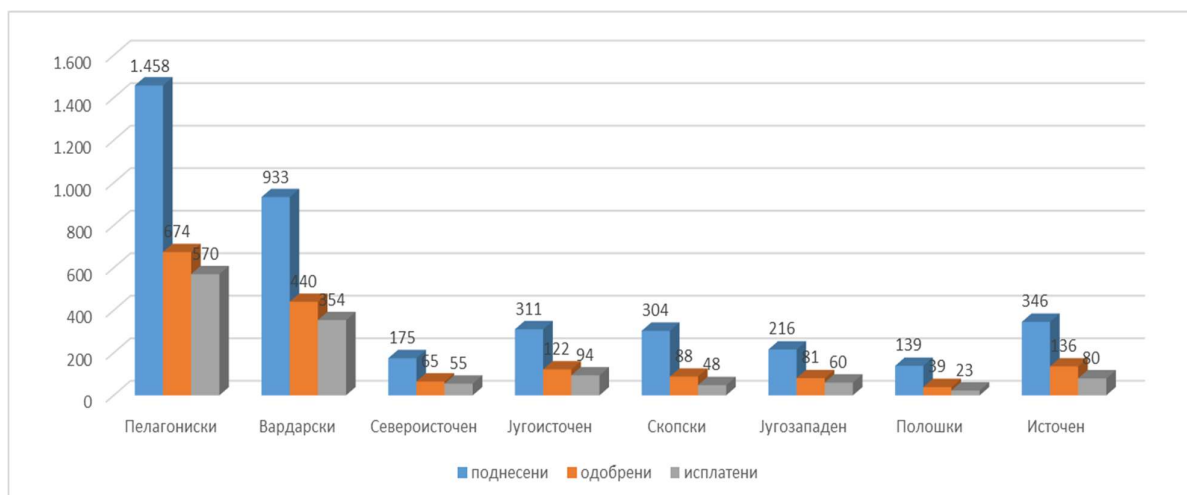
Извор: Тело за управување со ИПАРД

3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата

Податоците за географската имплементација на ИПАРД програмата и поддршката за регионалниот развој на Република Северна Македонија се претставени во овој извештај по статистички региони (НУТС 3) и општини.

Повеќето од вкупно поднесените барања доаѓаат од региони со интензивно земјоделско производство: Пелагонија и Вардар. Пелагонија е најголемиот земјоделски регион, познат по производството на житни култури. Околу 800 поднесени барања во Пелагонија беа за набавка на трактори. Вардарскиот регион е познат по производство на овошје, зеленчук и вино (лозја). Овие региони имаат и најголем број договори.

Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони

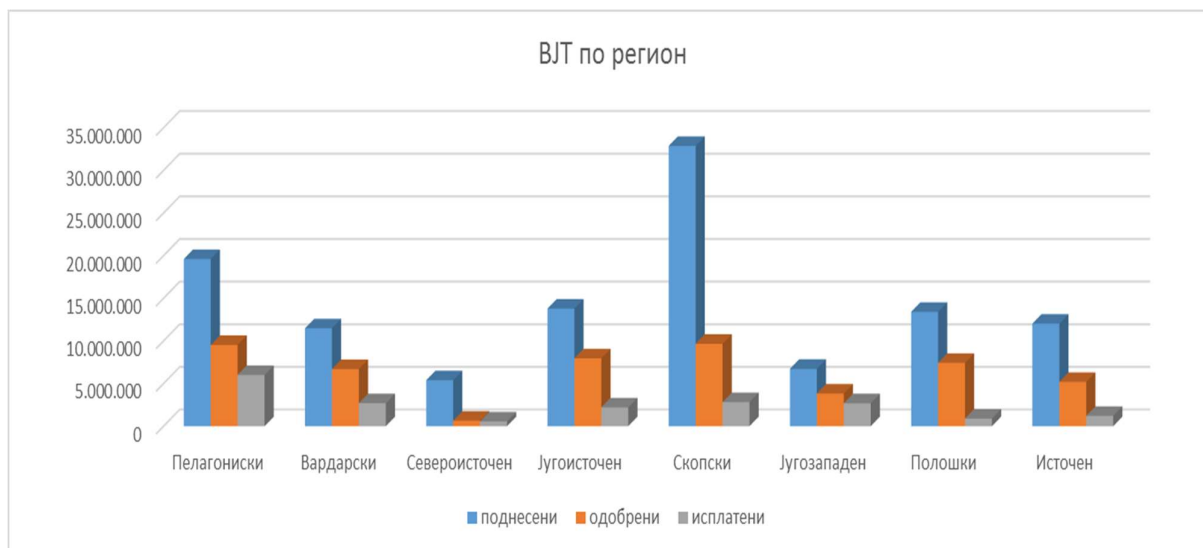

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Растителното производство (житарици, овоштарници и лозја) е доминантно земјоделско производство во регионот на Пелагонија и Вардар. Повеќето апликации во овие региони се за помалку скапи инвестиции трактори и мали парчиња земјоделска механизација). Нема значителна разлика во бројот на поднесени апликации меѓу другите региони. Поради структурата на релјефот, мешаното земјоделство е присутно во овие региони. Повеќето од фармите имаат мешано (растително и добиточно) производство, и во тој случај, целата фарма треба да ги исполнува минималните национални стандарди за заштита на животната средина, јавно здравје, благосостојба на животните и безбедност при работа. Ова не беше исполнето од многу апликанти бидејќи нивното добиточно производство е во мал обем и не ги исполнува потребните стандарди.

Постои значителна разлика кога се споредува распределбата на барањата и вкупните јавни трошоци по региони. На пример, скопскиот и полошкиот регион се најурбанизирани региони со едно од најниските удели во создавањето на бруто додадена вредност во земјоделството (8 и 10%), но со голема концентрација на корисници, особено компании. Производните капацитети на овие корисници се наоѓаат на целата македонска територија.

Приказ 12: Преглед на вкупни јавни трошоци по статистички региони

Извор: Тело за управување со ИПАРД

Табела 31: Преглед на барања по општини

Општини	Број на барања			Вкупно јавни трошоци во €		
	поднесени	одобрани	исплатени	поднесени	одобрани	исплатени
Ресен	451	223	207	7.013.431	2.136.779	1.368.773
Битола	356	141	106	9.712.612	1.302.473	748.635
Кавадарци	201	107	94	6.569.969	507.624	324.623
Прилеп	195	73	60	4.751.672	865.198	682.974
Могила	181	106	91	2.000.886	844.012	430.440
Неготино	175	91	77	2.926.750	563.768	395.390
Велес	143	55	36	4.270.902	1.011.521	306.377
Свети Николе	117	49	36	4.536.468	581.268	190.413
Куманово	99	42	34	4.003.737	375.138	369.277
Росоман	93	50	46	1.256.529	466.329	354.310
Новаци	82	45	38	2.348.106	310.363	223.730
Лозово	79	32	24	1.523.957	859.143	131.180
Кривогаштани	67	29	24	1.574.112	267.209	148.357
Дебарца	66	31	26	2.217.987	240.701	213.877
Охрид	65	27	18	1.348.962	126.481	96.165
Долнени	51	27	25	1.752.204	536.872	509.716

Извор: Тело за управување со ИПАРД

4. Активности превземени за подобрување на квалитетот и ефикасноста на спроведувањето на ИПАРД

4.1 Активности превземени од Телото за управување со ИПАРД

Имајќи предвид дека поради епидемијата на корона вирусот и прогласената вонредна состојба во првиот квартал од 2020 година, капацитетите на Телото за управување беа намалени. Со цел да се воспостави нормално функционирање на системот, да се надмине оваа состојба и навремено извршување на планираните активности, некои од вработените во Телото за управување беа организирани да ги извршуваат своите должности од дома. Сепак, оваа состојба имаше влијание за одложување и забавување на задачите на Телото за управување во наредниот период како што е со веќе планираниот Комитет за следење на ИПАРД, закажан за вториот квартал на 2020 година, како и за спроведувањето на постапките за јавни набавки планирани во мерката техничка помош. Во врска со ова, Телото за управување заедно со ИПАРД Агенцијата и НАО/УС започнаа сеопфатна анализа на потенцијалните влијанија врз исполнувањето на обврските за имплементација на ИПАРД како резултат на појава на пандемија на корона вирус и предложени и подготвени мерки што треба да помогнат за надминување на оваа нова неочекувана состојба.

На почетокот на 2020 година се случија промени во однос на пополнување на раководните позиции во одделението за следење и известување. Виш соработник беше унапреден во раководител на одделението. Покрај тоа, советник во истото одделение беше префрлен во друг сектор за МЗШВ. Следствено, бројот на вработени во одделението се намали. Така, од 5-те раководни места во Телото за управување, 4 се пополнети со трајни решенија за соодветните места, а не со овластувања. Во исто време, 2-лица на раководни позиции практично се унапредуваат и се долгорочни вработени во Телото за управување.

Заради појава на пандемија на корона вирус, во 2020 година не беа реализирани активности за вработување. Во периодот на известување, еден вработен во Телото за управување (помлад соработник во одделението за програмирање и евалуација) беше привремено префрлен во регионалната канцеларија на МЗШВ во Тетово, а еден беше привремено вработен во истата одделение. На крајот на 2020 година, бројот на вработени беше 14 (вклучително и РТУ).

Дури и во тешки околности, почитувајќи ги правилата за заштита на пандемијата, Телото за управување успеа да организира еден форум за подобрување на имплементацијата на ИПАРД 2014-2020 во октомври. Програмата на форумот вклучува презентации на секоја мерка и нејзините постапки за спроведување во ИПАРД Агенцијата, проследени со дискусии за секоја мерка (со засегнатите технички тела вклучени во дискусиите). Заклучоците на форумот значително влијаеја на спроведувањето на Програмата со надминување на некои аспекти поврзани со документацијата потребна за аплицирање за поддршка:

- Претставникот на Агенцијата за вработување информираше дека обрасците М1/М2 се валидни и се единствените обрасци издадени од Агенцијата за вработување со кои се потврдува вработувањето на барателите. Нема потврди и други документи што се издаваат и ИПАРД Агенцијата треба да ги прифаќа само обрасците М1/М2. Овие формулари се валидни без печат и потпис затоа што така ги издава електронскиот систем.

- Претставникот на Агенцијата за вработување потврди дека обрасците M1/M2 се валиден доказ дека менаџерот е постојан вработен.
- Издавањето на општи сертификати за стручно образование/обука од страна на АПРЗ ја оптеретува само АПРЗ. Претставникот на Центарот за образование на возрасни ја објасни постапката за верификација на давателите на обуки и предложи, во иднина, да ги сертифицираат давателите на обуки и реално да ги пренесат своите знаења на апликантите.
- Работна група од Телото за управување, ИПАРД Агенцијата и Центарот за образование на возрасни ќе прегледа и утврди за кои занимања ќе биде потребен сертификат за образование, бидејќи нема потреба од сертификат за образование за секое занимање, а во некои случаи нема институција да издаде таков сертификат.
- Претставникот на МЖСПП детално ја објасни постапката за добивање дозвола за употреба на подземни води за наводнување. Во интерес на апликантите, ќе се направи Упатство за легализација на бунари/дупнатини за наводнување на земјоделски површини. Упатството ќе го подготви работна група од Телото за управување, ИПАРД Агенцијата и МЖСПП.
- Претставникот на МЖСПП потврди дека ниту МЖСПП ниту општините го издаваат документот „ОДЛУКА ЗА ОДОБРЕН ПРОЕКТ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА ОД ОДОБРЕН ПЛАН ЗА ДЕЛУВАЊЕ“ и тој треба да се отстрани од списокот на потребни документи во упатствата и барањето.
- Треба да се разјасни дека нема потреба од план за заштита на животната средина за апликантот од мешано земјоделско стопанство и треба јасно да се наведе дека сертификатот се однесува на целото земјоделско стопанство, а не на делот поврзан со инвестицијата.
- Заради униформност, потребно е да се направат обрасци на изјавите дадени од самите апликанти.
- Да се утврди точно за кого се однесува забраната за вршење дејност. ИПАРД Агенцијата го бара само во случај кога барателот е правно лице, а исто така е потребен и за физички лица и за менаџери. Ова треба да се провери во Централниот Регистар.
- Потврдата дека инвестицијата е во согласност со стратегијата за локален економски развој треба да биде унифицирана. Секоја општина доставува различни, а во многу случаи и неточни потврди.
- Дозволата за градба треба да биде прифатена во електронска форма, исто како што инвеститорите ја доставуваат до општините за одобрување (е-одобрување).
- И покрај постојаното подобрување на барањата во однос на прецизно дефинирање на потребните документи, нивниот формат и извор (точна ознака на техничкото тело-институција што ги издава), постои потреба за понатамошно дефинирање на барањата (во кој случај и за кои корисници се бара одреден документ).
- При разгледување на двете барања (за финансиска поддршка и плаќање) за каква било мерка, се наоѓа несовпаѓање во дефиницијата на документите (истиот документ се однесува различно при одобрување на проекти и одобрување на плаќања) или во Секторот за одобрување на плаќања се бараат документи што апликантот претходно ги доставил до Секторот за одобрување на проекти.

Телото за управување презеде одговорност, заедно со засегнатите технички тела (Сектор за вода и Дирекција за животна средина при МЖСПП), за подготовка на две упатства:

- Упатство за постапката за добивање на мислење или дозвола за наводнување на земјоделско земјиште и
- Упатства за постапката за издавање документи за проценка на влијанието врз животната средина на проектот.

Телото за управување доби забелешки за Годишниот извештај за спроведување на 2019 година на 30-ти октомври. Со цел забелешките да бидат адресирани, Телото за управување го достави писмото за забелешки заедно со матрицата за забелешки до сите ИПАРД структури и ги доби своите повратни информации. До крајот на 2020 година, сите структури на ИПАРД имаат конечна подобрена верзија на Годишниот извештај за имплементација за 2019 година, која кон почетокот на 2021 ќе биде доставена до службите на ГД за земјоделство.

Во третиот квартал на 2020 година, Телото за управување започна со подготовка за развој на новата ИПАРД програма за програмскиот период 2021-2027 година. По добивањето на нацрт Упатството за подготовка на ИПАРД III програмата, одделението за програмирање и евалуација подготви распоред со прецизни распореди за сите потребни чекори за развој на ИПАРД III програмата. Покрај тоа, сите релевантни податоци потребни за подготовка на Дел I од Програмата - „Опис на моменталната состојба“, се собрани и финализирани до крајот на 2020 година. Покрај тоа, прегледот на секторската анализа е планиран за истиот период на годината со цел да бидеме подготвени за почетокот на 2021 година да започне развој на фишеата на мерките.

Со цел да се надминат тешкотиите во процесот на собирање на податоци потребни за следење и да има попрецизни и посигурни податоци за солидна анализа на состојбата со имплементацијата на ИПАРД, Телото за управување е вклучен како корисник на проектот „Прилагодено софтвер решение за интегрирана администрација и систем за контрола (IACS) “- EuropeAid / 139016 / DH / SER / МК. Проектот ќе изврши анализа на постојните системи и процедури во Агенцијата и врз основа на овој развој на софтверски модули за секоја активност во Агенцијата во врска со спроведувањето на ИПАРД програмата. Изведувачот ќе овозможи Телото за управување да има пристап за читање и пристап до стандардните групи на извештаи и индикатори поврзани со спроведувањето на ИПАРД програмата и да може да генерира прилагодени извештаи од одделни под-модули како што се модул за одобрување на проект, овластување за плаќање, модул за контрола на самото место и референтна цена на базата на податоци. Овие стандардни групи на извештаи и индикатори треба да бидат специфицирани за годишно известување и за постојан мониторинг на спроведувањето на ИПАРД-програмата. Изведувачот ќе ги разгледа постојните обрасци за следење и известување и ќе го надгради целокупниот квалитет и навременост на процесите за следење и известување за ИПАРД. Управниот орган го дефинираше сетот барања за известување и ги доставуваше до Агенцијата.

4.2 Активности превземени од НАО и УС

Во согласност со билатералните договори со Комисијата во врска со ИПАРД II (Рамковен договор, Секторски договор и Договор за финансирање на ИПАРД програмата 2014-2020), воспоставена е соодветна правна рамка од страна на националните власти на Република Северна Македонија, како што следува:

- Закон за основање на ИПАРД агенција;
- Уредба за утврдување на меѓусебни односи меѓу телата и структурите на системот за индиректно управување според Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (стапи на сила од 21 март 2016 година, Сл.В. 54/2016);

- Уредба за начин и постапка за користење на финансиска поддршка на мерките за рурален развој финансирани од ИПАРД програмата 2014-2020 (стапи на сила од 04 април 2016 година, Сл.В. 64/2016);
- Договор за спроведување помеѓу Националниот службеник за овластување и Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој за спроведување на ИПАРД II под индиректно управување;
- Договор за спроведување помеѓу Националниот службеник за овластување и Телото за управување за спроведување на ИПАРД 2014-2020 под индиректно управување;
- Договор за имплементација помеѓу ИПАРД агенцијата и Телото за управување за управување и спроведување на ИПАРД II Програмата според доверувањето на задачите за спроведување на буџетот од страна на Комисијата;
- Прирачник за процедури на управувачката структура (МС) и Националниот службеник за овластување (НАО) за спроведување на помошта за ИПАРД 2014-2020;
- Прирачник за постапки на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој за спроведување на помошта ИПАРД 2014-2020;
- Прирачник за постапки на Телото за управување за спроведување на помошта ИПАРД 2014-2020;
- Назначување на властите на ИПАРД II како што следува:
 - НИПАК - вицепремиер за европски прашања;
 - НАО - државен советник во Министерството за финансии; Раководител на Ревизорско Тело;
 - Директор на агенцијата ИПАРД) и
 - Раководител на Телото за управување

Осврнувајќи се на законската рамка, во согласност со Уставот на Република Северна Македонија, во вонредна состојба, Владата има право да донесе Уредби со право на закон. Во овој контекст, на 09 април 2020 година, поради епидемијата на КОВИД 19, Владата донесе Декрет со право на закон за примена на Законот за основање на Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој. За време на периодот на вонредна состојба, важеа одредбите на оваа законски обврзувачка Уредба. Вонредната состојба беше во сила од 18 март 2020 година до 23 јуни 2020 година.

Според оваа уредба, за време на периодот на вонредна состојба, беа применливи следниве одредби:

- Роковите за донесување одлуки во врска со одобрување и плаќање на барањата за финансиска поддршка, потпишување договори за финансиска поддршка, намалување на финансиската поддршка поради неисполнување на договорните обврски, обезбедување дополнителни документи до апликациите за финансиска поддршка, извршување на контрола на лице место пред истекот на договорите за финансиска поддршка, роковите наведени во Договорите за финансиска поддршка, како и објавените повици за доставување барања за доделување на финансиска поддршка според ИПАРД програмата 2014-2020, за време на период на вонредна состојба, важат одредбите на оваа законски обврзувачка Уредба.
- Роковите утврдени според Законот за основање на Агенција, за донесување одлуки во врска со овластување и плаќање на барањата за финансиска поддршка, потпишување договори за финансиска поддршка, намалување на финансиската поддршка, намалување

на финансиската поддршка заради неисполнување на договорните обврски, обезбедување дополнителни документи до апликациите за финансиска поддршка, роковите за спроведување на инвестициите предмет на Договорите за финансиска поддршка, извршување на контроли на самото место за договор што се ќе истече или ќе истече за време на вонредната состојба, ќе се одложи и соодветно ќе се продолжи за 60 дена по престанокот на вонредната состојба.

- Роковите наведени во Договорите за финансиска поддршка за спроведување на инвестицијата предмет на Договорот ќе бидат суспендирани за време на вонредната состојба и ќе се одложат по престанокот на вонредната состојба, но само за таков број денови за што беа суспендирани, формирајте го датумот на прекинување на вонредната состојба.
- Роковите за доставување на барања за финансиска поддршка наведени во Јавниот повик за доставување барања за финансиска поддршка според ИПАРД Програмата 2014-2020 година ќе се одложат за време на вонредната состојба и ќе се одложат до по прекилот на вонредната состојба.

Што се однесува до промените во врска со формалното назначување на властите, новиот Национален координатор за ИПА беше назначен во текот на 2020 година (Одлука за назначување на НИПАК од 2 септември 2020 година).

Во текот на 2020 година беа извршени измени во највисокото раководство на ИПАРД Агенцијата каде што беше назначен нов вршител на должноста директор (Владина одлука бр. 20-12186 / 1 стапи на сила на 15 декември 2020 година), како и новиот вршител на должноста заменик директор на ИПАРД Агенција (Владина одлука бр. 20-10016 / 1 стапи на сила на 22 октомври, 2020 година). За сите овие промени, НАО го достави официјалното известување до ГД за земјоделство.

Во однос на управувачката структура, во јануари 2020 година, преку внатрешна промоција, беа пополнети работните места на раководител на одделението за национален фонд и раководител на единицата НАОСО. Позицијата заменик-раководител на секторот за управување со фондовите ИПА беше испразнета од 9-ти октомври 2020 година, кога г-ѓа Тања Жежова беше назначена за друга работна позиција во Министерството за финансии (заменик-раководител на CFCD). До назначувањето на новиот заменик раководител, раководителот на УС презема одговорности согласно планот за замена.

Во текот на 2020 година беа направени понатамошни подобрувања на Прирачникот за постапки на ИПАРД Агенцијата. Имено, верзијата 2.1 (Сектор за одобрување на проект) е одобрена со цел да се забрза склучувањето договори, реализација на инвестициите и да се намали товарот на барања за плаќање на многу истовремено во процесот на овластување за плаќања. Сите овие промени ќе влијаат на намалувањето на ризикот од губење на средства. Овие измени им овозможуваат на подобните кандидати, според нацрт ранг-листата, да потпишат договори пред официјално да се одобри конечната ранг-листа, доколку тие се во рамките на расположливиот буџет. Овие модификации на Прирачникот за постапки на ИПАРД Агенцијата (верзија 2.1) беа квалификувани како незначајни и беа одобрени од НАО на 13 август 2020 година.

Покрај тоа, како резултат на епидемијата на КОВИД-19 и земајќи ја предвид потребата од примена на превентивни мерки, исклучок од применливите процедурални аранжмани на ИПАРД Агенцијата за контрола на лице место пред да се одобри потпишувањето на договорот.

Одобрениот исклучок се однесува само на обработка на барањата за финансиска поддршка поднесени на јавен повик 01/2020 што се однесуваат на земјоделска опрема и/или механизација само, каде што нема да се извршат контроли на самото место пред одобрување, но сите потребни контроли (комплетност, подобност, минимален потребен капацитет, итн.) ќе се изврши административно со користење на достапни бази на податоци како што се (регистар на земјоделски производи, ветеринарно-информативен систем (ВИС), катастар, ЛПИС (систем за идентификација на парцели)).

Во текот на 2020 година се подготвени и несуштински модификации на Внатрешниот прирачник за постапки на структурата на управување верзија 2.0 декември 2020 година. Измените беа спроведени од УС, оценета од Канцеларијата за поддршка на НАО, донесена од НАО на 11.01.2021 година и дадената согласност од министерот за финансии на 15.01.2021 година. Потребата за изменување на Прирачникот за постапки на управувачката структура произлезе од препораките за подобрување на системот, дадени од експерти во рамките на проектот за техничка помош „Поддршка на националните власти за ефективно исполнување на условите утврдени во договорите за финансирање и наодите од ревизијата во врска со спроведувањето на помошта ИПА II - Проект бр. 2018/399593/2“, како и научените лекции за време на практичното спроведување на Програмите. Проценката и деталите за секоја промена беа доставени до ГД за земјоделство за информација и разгледување.

Функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014-2020

а) Набљудувања и препораки на ГД за земјоделство

Во текот на 2020 година, комуникацијата со ГД за земјоделство главно се однесуваше на доверувањето на правото со управување со средствата од мерката инвестиции во рурална јавна инфраструктура (ИРЈИ), постапка за расчистување на сметки за финансиска година 2019. Покрај тоа, беше забележана обемна комуникација во текот на 2020 година, како резултат на влијанието на КОВИД- 19 епидемија и мерки што треба да се преземат за да се обезбеди континуитет во спроведувањето.

Доверување на мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура

Барањето да се доверени задачи за спроведување на буџетот за мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура (ИРЈИ) од ИПАРД Програмата 2014-2020 беше доставено до ЕК на 13 ноември 2018 година.

Сепак, Националната управна и оперативна структура со координација на министерот за МЗШВ се согласи дека поради ограничениот број на човечки ресурси, довербата на мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура ќе продолжи кога ќе се обезбеди оптимален број на вработени во структурите (особено ИПАРД Агенцијата). Во моментот, националните власти се согласија фокусот на вработените да биде над спроведувањето на веќе акредитираните мерки, сè до обезбедување оптимален број на персонал за спроведување на новата мерка.

Ова прашање редовно се дискутира на координативните состаноци на ИПАРД помеѓу внатрешните структури на ИПАРД и воопшто со ГД за земјоделство.

Постапки за расчистување на сметки

Во рамките на постапките за дозвола, во текот на 2020 година, со писмо (Арес (2020) 3743951) заклучно со 15.07.2020 година, расчистувањето на годишните сметки за годината за 2019 година

беше иницирано од ГД за земјоделство. Со оваа комуникација согласно член 41 од Секторскиот договор, ГД за земјоделство предложи финансиски намалувања за надминување на шестмесечниот рок за исплата на крајните корисници во износ од околу 1,8 мил. ЕВРА. Имајќи предвид дека се појавија исклучителни услови за управување со Мерката 1 во текот на 2019 година, предложена национална ИПАРД структура, плаќања реализирани во текот на 2019 година поврзани со група платени проекти кои во апликацијата вклучуваат набавка на трактор, погодени од неконзистентноста на ИПАРД програмата и листата на прифатливи трошоци, да се сметаат како навремени плаќања.

Билатерална средба се одржа на 22 јануари 2021 година. Постапката е во тек.

Комуникација во врска со епидемија на КОВИД - 19

Во текот на 2020 година, беше спроведена интензивна комуникација со ГД за земјоделство во врска со влијанието на COVID-19 врз спроведувањето на ИПАРД програмата.

ГД за земјоделство со писмо (Арес (2020) 2205529 - 23/04/2020) предложи краткорочни активности што би можеле да бидат земени во предвид од националните власти за решавање на негативното влијание на пандемијата КОВИД-19 во однос на спроведувањето на програмата. Врз основа на оваа комуникација, беше одобрен исклучок од применливите процедурални аранжмани на ИПАРД Агенцијата, споменати погоре во овој текст.

Друга комуникација со ГД за земјоделство

Исто така, во текот на 2020 година, беше спроведена следнава комуникација со ГД за земјоделство:

- Упатство за секторски анализи за ИПАРД III и индикативен временски распоред за ИПАРД III програмирање (Арес (2020) 1633099 - 18/03/2020),
- Комуникација во врска со базата на податоци за рано откривање и исклучување (Арес (2020) 2172987 - 22/04/2020),
- Упатство за одговорностите на примателите на ИПАРД во врска со информации и комуникација кон јавноста (Арес (2020) 2698488 - 25/05/2020);
- Упатство за претходна проценка на ИПАРД III Програмата (Арес (2020) 5299790 - 07/10/2020).

По сето ова упатство и комуникација беа преземени неопходните активности од оперативната ИПАРД структура.

а) Годишни ревизорски извештаи

Ревизорското Тело за ИПА во текот на 2020 година ги издаде следните конечни извештаи за ревизија:

- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2019 година во НАО/УС за имплементација на ИПАРД II програма - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 12 февруари 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2019 година во Телото за управување за програмите финансирани од ИПА II - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 11 февруари 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2019 година во ИПАРД Агенција за имплементација на ИПАРД II програмата - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 10 февруари 2020 година;

- Конечен извештај за ревизија на ревизијата на работењето 2 и ревизијата на работењето 3 за 2019 година во ИПАРД Агенција за имплементација на ИПАРД II програмата - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 24 март 2020 година
- Конечен извештај за ревизија за ревизија на сметки и годишни финансиски извештаи за 2019 година во НАО/УМС и ИПАРД Агенција за ИПАРД II програмата од 25 март 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија за финансиска ревизија на точноста и комплетноста на финансиските извештаи во врска со долг за проекти финансирани од ИПАРД II програма од 23 март 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија за ревизија на операциите 1 за 2020 година во ИПАРД Агенција за имплементација на ИПАРД II програма - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 11 ноември 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2020 година во НАО/УС за спроведување на ИПАРД II програма - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 24 декември 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2020 година во Телото за управување за програмите финансирани од ИПА II - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 16 декември 2020 година;
- Конечен извештај за ревизија на системската ревизија за 2020 година во ИПАРД Агенција за имплементација на ИПАРД II програмата - Политичко подрачје 4 - Земјоделство и рурален развој од 29 декември 2020 година.

Во текот на 2020 година беше издаден Годишен извештај за ревизија и Годишно ревизорско мислење од Органот за ревизија за 2019 година.

Со Годишното ревизорско мислење, ревизорите изразија невалидирано мислење во врска со веродостојноста на годишните - финансиски извештаи или извештаи/годишни сметки и невалидирано мислење со акцент на прашањето за законитоста и регуларноста на расходите и функционирањето на системите за управување и контрола. Со мислењето, ревизорите изразија уверување дека трошоците за кои е побарано надоместок од Комисијата се легални и редовни, а УС воспоставено функционира правилно.

Во рамките на ревизорските мислења, врз основа на ревизорските процедури во однос на програмата, ревизорите изразија разумно уверување дека:

- Декларацијата за расходите и годишните финансиски извештаи или извештаи/годишни сметки за финансиска година 2019 издадени од НАО даваат вистинско и правично гледиште.
- Трошоците за кои е побарано надоместок од Комисијата се легални и редовни
- Системот за управување и контрола е поставен и функционира правилно.

Во однос на Годишниот извештај за ревизорската активност и финалните извештаи кои беа издадени во текот на 2020 година, 30 отворени наоди беа следени од НАО во врска со ИПАРД 2014-2020 од, претставени во табелата:

Институција	Голем	Среден	Мал	Вкупно	Имплементирани наоди во 2020	% на имплементирани наоди
НАО/УС	/	2	2	4	1	25%
ТУ со ИПАРД	/	2	2	4	2	50%

ИПАРД Агенција	10	10	2	22	8	36%
Total:				30	11	37%

Што се однесува до годишниот извештај за ревизорската активност за 2019 година, вкупно 23 наоди беа отворени за целата ИПАРД структура. Од овие 23 наоди, 10 наоди беа затворени до крајот на 2020 година или 43,5%.

Покрај тоа, треба да се напомене дека наодите во врска со ИПАРД 2007-2013 исто така се следат од НАО бидејќи сè уште има активности што се однесуваат на нивното затворање.

Во однос на отворените наоди од извештаите на Ревизорското Тело од 27 април 2020 година и Ревидиран акционен план (Уп.бр.10-сл од 29.01.) 2021 година. Со Акциониот план се предвидени активности за надминување на наодите. Канцеларијата за поддршка на НАО врши анализа и ја следи динамиката на спроведување на активностите и редовно го информира НАО во врска со статусот на имплементација на препораките.

Од поднесувањето на годишниот извештај за ревизија започнаа активностите за спроведување на препораките за ревизија, меѓутоа за некои системски прашања (како што се политика за задржување, вработувања и слично) сè уште има активности, имајќи предвид дека за нив е потребна поддршка од највисоките владини ниво и меѓуинституционална координација. Во однос на политиката за задржување и мотивација, иницирана од НИПАК (врз основа на заклучок на Владата), формирана е работна група за подготовка на модел на политика за задржување и мотивација за вработените во ИПА.

Според последниот статус од ревизијата на работењето, може да се заклучи дека 8 (осум) наоди на ИПАРД Агенцијата во врска со: погрешно применета стапка на интензитет на помошта; погрешна пресметка на подобни трошоци и средства за кофинансирање; помалку платени средства за приматели на помош; повисок износ платен за набавка на опрема и наод во врска со сомневање за набавка на користена опрема, се затворени.

Покрај тоа, следните наоди остануваат отворени:

- 7 (седум) наоди од ревизијата на работењето поврзано со одложување на плаќањето на корисниците на помош; доцнење во доставувањето на податоците од техничките тела; доцнење по обработката на апликациите; овластување и плаќање на трошоците за превоз и откривање поврзани со погрешна пресметка на општите трошоци.
- Остануваат отворени 5 (пет) наоди од системските ревизии во врска со капацитетите за човечки ресурси во Агенцијата; ИТ - повик за системот и доцнење во доставувањето извештаи до Телото за управување и НАО.
- Остануваат отворени 2 (два) наоди од финансиските ревизии во врска со извештајот за буџетот и не евидентиран интерес за книгата на должниците.

Во врска со Телото за управување со ИПАРД, во текот на 2020 година, беа затворени 2 (два) наоди во врска со: не финализирана ex-post евалуација за ИПАРД-програмата 2007-2013 и наод во врска со годишниот извештај за следење за 2018 година. Покрај тоа, 2 (два) наоди остануваат отворени во врска со: обезбедување оптимални капацитети за човечки ресурси (квалификувано како наоѓање на среден ризик) и непочитување на постапките за подготовка на табели за следење (квалификувано како наод со низок ризик).

Во однос на НАО/УС, 1 (еден) наод беше затворен во врска со одложувањето на одобрувањето на барањето за основање. Покрај тоа, 3 (три) наоди се уште се отворени во врска со необезбеден оптимален број на ресурси за човечки ресурси според WLA (ова откритие со најновиот извештај е зголемено од ниско на средно откривање на ризик поради огромна стапка на обрт - потврдено со последната системска ревизија во 2020 година); регрутирање на лице испратено од агенцијата за вработување (квалификувано како наоѓање на среден ризик), како и наод во врска со несоодветен правен статус на лица кои извршуваат задача и неконзистентна систематизација со потребите на секторот (квалификувано како наоѓање на низок ризик).

b) Внатрешна ревизија

Управувачка структура

Според годишниот план за ревизија за 2020 година на одделот за внатрешна ревизија при Министерството за финансии (бр.23-4 / 1 од 02.01.2020 година) беше планирана и реализирана една ревизорска мисија во рамките на НАО/УС. Ревизорската мисија беше извршена во текот на третиот квартал на 2020 година во врска со процесот на подготовка на Годишната декларација за управување и Процесите за известување за неправилности во Секторот за управување со фондовите ИПА. Според Конечниот извештај за ревизија број 23-6044/3, заклучно со 14-ти октомври 2020 година, утврден е наод за висок ризик поврзан со недоволен број на персонал во Управувачката структура потребен за извршување на задачите и еден наод со низок ризик поврзан со работните процедури - процедури не содржат детален опис на работното место и одговорности за работната позиција Заменик-раководител на Секторот за управување со средства на ИПА. Со измените на процедурите на Секторот за управување со средства на ИПА, верзија 2.0 декември 2020 година, надминат е наодот во врска со процедурите.

ИПАРД Агенција

Годишниот план за ревизија во ИПАРД Агенцијата за 2020 година (бр. 32-3593 / 1 од 16.12.2019 година) е усвоен. Според годишниот план, беа планирани 11 ревизорски мисии, од кои 5 ревизии на процеси во врска со ИПАРД и еден планиран консултантски ангажман во врска со активности поврзани со доверување на мерката 5 ЛИДЕР и мерката 10 советодавни услуги.

Во текот на 2020 година беа спроведени следниве ревизии: следна ревизија на спроведувањето на препораките, ревизија на процесот на одобрување на проектот и склучување договори од мерката 3 и ревизија на процесот на одобрување на проектот и склучување договори од мерка 1. Ревизија на процесот на овластување за плаќање од ИПАРД Програмата 2014-2020 и ревизијата на процесот на контрола на самото место пред плаќањето од ИПАРД Програмата 2014-2020 беа иницирани заклучно со ноември 2020 година и се очекува да бидат готови до крајот на К1 2021 година.

Главно спроведените препораки од ревизиите се однесуваат на подобрување на дневните процеси во сите оддели каде што се извршени ревизиите, но сè уште има активности за спроведување на препораките.

Годишниот план за ревизија во ИПАРД Агенцијата за 2021 година (бр. 32-2872 / 2 од 14 декември 2020 година) е усвоен. Според планот, планирани се 10 ревизорски мисии, од кои 5 ревизии на процеси во врска со ИПАРД и една општа ревизија на процесот на евидентирање на работното време и подготовка на плата на вработените во ИПАРД Агенција (хоризонтално применлива и за

ИПАРД). Предвидена е и една ревизија на барање на директорот (што може да биде и на ИПАРД доколку е потребно). Другите планирани ревизии не се поврзани со ИПАРД програмата.

Тело за управување со ИПАРД

Секторот за внатрешна ревизија во МЗШВ врши внатрешна ревизија над Телото за управување.

Годишниот план за ревизија за 2020 година на МЗШВ предвидува ревизорска мисија за работата на одделението за програмирање на ИПАРД. Ревизијата започна во октомври 2020 година и нацрт извештајот за ревизија е издаден во декември 2020 година. Еден нацрт наод беше издадено во врска со вработените во Телото за управување и беше изразена една забелешка во врска со модалитетите на формализирање на односите со техничките тела. До подготовката на оваа проценка, наодите се уште се нацрт.

За 2021 година, годишниот план за ревизија на МЗШВ (бр. 20-777 / 1 од 18.01.2021) предвидува мисија за ревизија на процесот на јавност на ИПАРД програмата.

с) Надворешна ревизија

Во текот на 2020 година беше спроведена ревизија согласно член 50 (1) (в) од рамковниот договор ИПАРД II. Ревизорската мисија ја спроведе компанија за надворешна ревизија (изведувач). Главната цел на ревизијата беше да се испита дали ИПАРД Агенцијата е во согласност со стандардот за безбедност на информации ISO 27002: 2013 и ограничен преглед со фокус на следење на безбедноста на информациите на системите што ги користат Националниот фонд и Националниот службеник за овластување. Ревизијата беше спроведена од 21-25 септември 2020 година и прелиминарните наоди беа презентирани на завршниот состанок. Се очекува официјален извештај од оваа мисија.

d) Верификациски посети извршени од УС

Одделението за поддршка на НАО во рамките на годишниот план за посети за верификација за 2020 година, планираше три посети за верификација.

Првата посета на верификација беше извршена при спроведување на мерката Техничка помош и Конечен извештај беше издаден во април 2020 година. Главните препораки издадени од оваа посета за верификација беа поврзани со подобрување на начинот на управување со базата на податоци на економските оператори (РОСТЕР) што се чува за мали размери материјали, препораки за подобрување на Внатрешниот прирачник за постапки на Телото за управување за насочување на усогласеноста со PRAG, препорака за спречување на судир на интереси во врска со лица вклучени во подготовка на техничка документација/ТО да не бидат вклучени понатаму во евалуацијата процес. Три од овие наоди беа со среден приоритет и еден наод со низок приоритет.

Втората посета за верификација беше поврзана со процесот на административна проверка на проектите пред да склучите договор според мерката 3 од јавниот повик 01/2018. Процесот на верификација започна во октомври 2020 година и Конечниот извештај беше издаден во јануари 2021 година. Со оваа посета на проверка беа проверени проекти во износ од 1.055.235,83 ЕУР, што претставува околу 12% од договорениот износ на оваа мерка според овој повик. Во рамките на оваа посета беше откриен еден наод со финансиско влијание за кој е издадена соодветна препорака. Активностите за надминување на ова откритие се во тек.

Трета посета за верификација за проверка на усогласеноста на спроведувањето на одобрените исклучок поврзана со употреба на алтернативни средства за на лице место верификација пред

договор (од јавен повик 01/2020 за М1) започна во декември 2020 година. Очекуван период за завршување на оваа активност и заклучување на извештајот на оваа посета е К1 од 2021 година.

Годишниот план за посети за верификација за 2021 година е донесен на 29 јануари 2021 година со предвидување на три посети (продолжување на посетата од планот 2020 година и две посети поврзани со процесите на одобрување на проектот и плаќањата во рамките на ИПАРД Агенцијата).

Административни капацитети на институциите во ИПАРД структурата

Управувачка структура

Бројот на вработени во управувачката структура на 31 декември 2019 година беше 17 (седумнаесет), вклучително и НАО.

Во текот на јануари 2020 година, две позиции, раководител на одделението за НФ и раководител на одделението НАОСО, се пополнуваат со внатрешни унапредувања од вработените во рамките на овие единици. Исто така, едно лице сметководител во НФ од 21 јануари 2020 година е промовирано преку внатрешно соопштение бидејќи раководителот на одделението при ЦФЦД и едно лице сметководител од НФ во јуни 2020 година беше внатрешно префрлен во друг сектор во рамките на Министерството за финансии. Од 15 јули преку внатрешен трансфер, еден вработен од МФ е префрлен во управувачката структура. Дополнително, во октомври 2020 година, помошникот раководител на УС беше внатрешно пренесен на позицијата помошник-раководител на ЦФЦД.

Соодветно на тоа, на 31 декември 2020 година бројот на вработени во МС е 15 вработени, вклучително и НАО.

Според состојбата на крајот на 2020 година, стапката на зафатеност на работните места во Секторот за управување со фондовите ИПА е 79% и огромна стапка на обрт од скоро 18% е забележана во текот на 2020 година, што значи дека Управувачката структура е намалена за 3 вработени во текот на 2020 година

Подготвена е Анализа на обемот на работа за периодот 2021-2023 година и резултатите од пресметките покажаа дека оптималниот број на вработени во МС за 2021 година е 19 (деветнаесет).

ИПАРД Агенција

Според Анализата на обемот на работа (WLA) за 2020 година, оптималниот број на вработени потребни во ИПАРД Агенцијата за спроведување на акредитираните мерки, вклучувајќи ја и мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура (IRPI) беше 158 вработени. На почетокот на 2020 година, ИПАРД Агенцијата броеше 117 вработени назначени да работат во структурата ИПАРД (Секторот за анализа е вклучен во структурата ИПАРД со ВЛА 2020 - сепак овој Сектор не влијае на статусот на потребните или сегашните вработени).

Во текот на 2020 година, ИПАРД структурата во рамките на ИПАРД Агенцијата беше зголемена за 12 вработени (шест нови административни државни службеници од постапката за вработување што започна во ноември 2019 година и заврши во јануари 2020 година, пет привремени вработувања, како и еден вработен префрлен на работа од не-ИПАРД на ИПАРД поврзан

прашања) и во исто време во текот на 2020 година бројот на вработени во Агенцијата е намален за 6 вработени (тројца привремени и трајно ангажирани вработени).

Стапката на зафатеност на работните места во Агенцијата ИПАРД е 78%, имајќи предвид дека ВЛА за 2020 година покажа потреба за оптимален број од 158 вработени, бројот на вработени во ИПАРД структурата на Агенцијата на 31 декември 2020 година броеше 123 вработени.

Според анализата на ВЛА на ИПАРД Агенцијата за 2021 година оптималниот број на вработени во Агенцијата е 151.

Тело за управување со ИПАРД

Според анализата на обемот на работа (WLA) за 2020 година, Телото за управување постави оптимално ниво на персонал на 19 вработени за 2020 година. На почетокот на 2020 година, Телото за управување броеше 15 вработени.

На 31-ви декември 2019 година, еден вработен од одделенето за техничка помош беше унапреден на повисоко место во друг Сектор во МЗШВ надвор од Телото за управување со ИПАРД, одлив што е регистриран за 2020 година.

Исто така, во текот на 2020 година, едно лице беше вработено во Телото за управување со времен договор. Според оваа промена, бројот на вработени на Телото за управување на крајот на 2020 година е 15 (вклучително и РТУ).

Подготвена е анализа на обемот на работа за периодот 2021-2023 година и резултатите од пресметките покажаа дека оптималниот број на вработени во Телото за управување за 2021 година е 17 (седумнаесет).

Капацитети во ИПАРД структурата

Во табелата подолу се претставени податоците во врска со човечките капацитети во управувачката и оперативната структура на ИПАРД за 2020 година:

Институција	Број на вработени 01.01.2020	Број на вработени според WLA 2020	Број на вработени според WLA 2021	Нови вработени 31.12.2020	Напуштиле 31.12.2020	Број на вработени 31.12.2020	Стапка на зафатеност 31.12.2020	Стапка на обрт 31.12.2020
НАО/УС	17	19	19	1	3	15	79%	17,65%
ИПАРД Агенција	117*	158	151	12	6	123	78%	5,13%
Тело за управување	15	19	17	1	1	15	79%	6.6%
Вкупно	148	196	187	14	10	153	79%	9,79%

* Секторот за анализа е вклучен во структурата ИПАРД со 3 вработени

- Управувачка структура - јавните повици за вработување на 7 члена на персоналот беа објавени во декември 2020 година.

Покрај тоа, Владата на Република Северна Македонија донесе заклучок каде ресорните министерства, дел од оперативната структура, се должни итно да ги ревидираат своите планови за вработување според потребите на структурата на ИПА и да исполнуваат празни работни места во структурите на ИПА.

Финансиско управување

Договор за финансирање според Програмата за земјоделство и рурален развој на Република Северна Македонија во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) за годините 2014-2020 година е потпишан помеѓу ЕК и Владата на Република Македонија и стапи на сила на 29.06.2017 година.

Согласно член 33 (3) од Рамковниот договор и Анекс 7 од Секторскиот договор, НАО испрати до Комисијата предвидување на барањето за веројатна исплата за 2019-2020 година за програмата на 15 јануари и 13 јули 2020 година. Основа за подготовка на предвидувањата се планот за објавување јавни повици, како и планот за финансиска реализација на повиците/потпишаните договори помеѓу ИПАРД Агенцијата и примателите, и двата се обезбедени на УС од ИПАРД Агенцијата. Гледиштето на УС е дека соработката меѓу релевантните сектори во Агенцијата за оваа вежба сè уште не е на задоволително ниво и редовно се посочува преку е-пошта и на состаноци за давање реални и навремени податоци. Агенцијата треба да ја зголеми својата внатрешна соработка со вклучување на одобрување на проектот, тим за контрола на самото место, овластување за плаќање, единица за финансии во обезбедување вредни информации за дефинирање на соодветна временска линија за обработка на датотеки.

Ова беше нагласено од страна на НАО/УС во изминатите години, редовно. Бидејќи се свесни за состојбата, УС врши дополнителни анализи земајќи го предвид искуството и темпото на исплата од претходните години, доби информации од Агенцијата за статусот на договори, проблемите со достапноста на средствата во националниот буџет, итн., УС подготви Прогноза за барањето за веројатно плаќање.

Во табелите подолу се претставени извршените плаќања - придонесот на ИПА во евра во 2020 година и за периодот 2014-2020 година, исто така:

Мерка	Извршени исплати во 2020 – ИПА придонес во евра
Мерка 1	1,646,659.43
Мерка 3	2,084,697.11
Мерка 7	11,807.30
Мерка 9	602,854.22
Вкупно	4,346,018.06

Вкупен статус на Програмата 2014-2020				% споредено со достапниот буџет
	ИПА	НКФ	Вкупно	
Достапен буџет 2014 – 2020	60.000.000	19.766.275	79.766.275	
Исплатено	14.367.636,80	4.785.900,98	19.084.621,17	24%

The analyses refers to the EU contribution express in Euro

Согласно член 37 од Секторскиот договор, НАО испрати четири Декларации за трошоци што служеа како барања за исплата на направените трошоци и приходите остварени во текот на 2020 година. Барањата за плаќање редовно беа испраќани преку SFC 2014 од Националниот фонд. Немаше губење на средствата на крајот на 2020 година.

ИПАРД II	
Калкулација на ризик од губење на средства согласно Н+3/Н+4 правило	
Референци	Community Contribution in €

1	Алокации 2014-2017	21,000,000.00
2	Добиено претфинансирање	11,700,000.00
3	Исплатено до 31.12.2020	14,359,486.58
4	Нема губење на средства на крајот на 2020, сумата од 2018 е обезбедена (4 = 3+2-1)	5,059,486.58

Расположливиот буџет во рамките на ИПАРД Програмата 2014 - 2020 година е 79.766.274,51 ЕУР (ЕУ + НКФ) од кои договорено е договорено скоро 62%.

4.3 Активности превземени од страна на ИПАРД Агенцијата

4.3.1 Напредок во собирањето на податоци за следење

Во согласност со преземените одговорности од Договорот за спроведување помеѓу Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД агенцијата, ИПАРД Агенцијата редовно известуваше за извршувањето на ИПАРД програмата.

Размената на податоци се врши преку табелите за мониторинг и евалуација на ИПАРД програмата, како и со други подготвени извештаи по барање на Телото за управување, кои се состојат од податоци што не беа вклучени во табелите, но беа релевантни за извршување на програмата.

Во 2020 година, ИПАРД Агенцијата во утврдениот рок и на редовна основа ги достави до Телото за управување табелите за следење за спроведување на ИПАРД-програмата кои вклучуваат информации за физички и финансиски индикатори, извештаи од извршените контроли, утврдени неправилности и дополнителни барања за извештаи, дефинирани во Договорот за спроведување.

Собирањето на податоците и подготовката на извештаите се водеше рачно во ексел.

Во текот на 2020 година, ИПАРД агенцијата ги евидентираше сите трансакции во софтверот САП. Веднаш штом ќе се увериме дека сите извештаи генерирани преку САП се вистинити и точни, САП софтверот ќе се користи како единствена алатка за сметководство во ИПАРД Агенцијата и сите финансиски индикатори ќе бидат повлечени од системот.

Поради претходните планови за подобрување на ефикасноста на Агенцијата, преку подобрување на преносот на податоци и информации со Телото за управување, Агенцијата донесе резолуција за формирање работна група, составена од членови на Агенцијата, м-р и Министерството за финансии. Оваа работна група е одговорна за спроведување на „Интегриран систем за управување и контрола (IACS)“.

Работната група треба да учествува во активностите на проектот „Прилагодување на интегрираниот систем за управување и контрола (IACS)“, поточно во спроведувањето на ИПАРД модулот како софтверско решение, што ќе доведе до зголемена ефикасност и ефективност. Крајната цел е поедноставување на преносот на податоци и комуникација помеѓу институциите и зголемена транспарентност на податоците.

Понатаму, Агенцијата има намера да воведо апликации преку Интернет за средствата ИПАРД, поточно ИПАРД 3 програмата.

4.3.2 Резиме од следењето на договорите

Во однос на спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020, во 2020 година ИПАРД Агенцијата потпиша договори за 1.658 апликации во поддржан износ од 38,419,104,00 €.

За јавните повици 01/2017, 01/2018, 02/2018, 01/2019, 02/2019 и 01/2020, ИПАРД Агенцијата одобри и потпиша кумулативни 1.293 побарувања за плаќање. За мерка 1, одобрени и потпишани 1.217 побарувања за плаќање во износ од 7.418.942,00 €. За мерка 3, одобрени и потпишани 55 побарувања за плаќање во износ од 6.264,792,00 €, за мерка 7, одобрени и потпишани 13 побарувања за плаќање во износ од 662,775,00 € и за мерка 9, одобрени и потпишани 8 побарувања за плаќање во износ од 21,126, 00 €.

На 29.02.2020 година ИПАРД Агенцијата објави јавен повик 01/2020 за ИПАРД II Програма за мерка 1 „Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства.

Повеќето од потпишаниот договор се однесуваа на набавка на опрема и машини кои имаат краток рок за спроведување на инвестицијата и затоа од барателот не беше потребно писмо за извештајот за напредокот.

Во текот на 2020 година, ИПАРД Агенцијата од сите објавени повици доби 3.894 побарувања за плаќање кои биле обработени или се уште се во обработка во тековната година. Агенцијата ИПАРД одобри кумулативни 1.658 побарувања за плаќање и платени побарувања за плаќање 1293 во вкупен износ е 14,367,635 €.

Податоци дадени во табелата за примени, одобрени и платени побарувања за мерка 1, мерка 3, мерка 7 и мерка 9, кумулативни од 2018 година до 2020 година.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7	Мерка 9	Вкупно
Примени барања за исплата во 2018	1.404	57	187	3	1.651
Примени барања за исплата во 2019	2.503	122	187	8	2.820
Примени барања за исплата во 2020	3.251	183	448	12	3.894
Одобрени барања за исплата во 2018	902	30	20	3	955
Одобрени барања за исплата во 2019	1.156	67	23	8	1.254
Одобрени барања за исплата во 2020	1.485	101	60	12	1.658
Вкупно одобрена сума за исплата во 2018	116	8	0	3	127
Вкупно одобрена сума за исплата во 2019	801	28	7	7	843
Вкупно одобрена сума за исплата во 2020	1.217	55	13	8	1.293
Исплатени барања за исплата во 2018	452.878	546.071	0	3.836	1.002.786
Исплатени барања за исплата во 2019	5.772.283	4.180.095	59.921	9.319	10.021.618
Исплатени барања за исплата во 2020	7.418.942	6.264.792	662.775	21.126	14.367.635

Во текот на 2020 година, ИПАРД Агенцијата изврши административни контроли врз сите поднесени апликации. Покрај тоа, наведени се причини за одбивање на апликацијата пред потпишувањето на договорите:

Комплетност:

- барателот не доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за дополнување на апликацијата;

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
01/2017, 01/2018, 02/2018, 01/2019, 02/2019, 01/2020	466	26	3

- барателот доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за дополнување на апликацијата, но недостасувале некои документи или доставените документи не биле валидни.

Јавен повик	Мерка 1	Марка 3	Мерка 7
01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020	25	5	89

Прифатливост:

- капитална/семејна поврзаност помеѓу понудувачите или меѓу понудувачите и барателите;

Јавен повик	Мерка 1	Марка 3	Мерка 7
01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020			2

- пропорционално зголемување на цените на доставените понуди (надуени цени во понудите), што укажува на тоа дека понудите не се издадени од независни добавувачи;

Јавен повик	Мерка 1	Марка 3	Мерка 7
01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020	2	2	4

- инвестицијата не е прифатлива согласно ИПАРД Програмата;

Јавен повик	Мерка 1	Марка 3	Мерка 7
01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020	194	5	163

- во административната обработка на апликациите е откриено дека изборот за најдобра понуда е направен пред да се обезбедат понудите, што укажува дека барателот не ја почитувал постапката за избор на најсоодветен добавувач, а тој прво го избрал добавувачот, а потоа ги добија понудите.

Јавен повик	Мерка 1	Марка 3	Мерка 7
01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020	1	1	2

Причините за одбивање на примените апликации се неисполнување на критериумите на ИПАРД програмата.

Во одлуката за одбивање на апликацијата, е содржан список со сите детали за одбивање, додека табелата / регистри за примени апликации / ги наведува причините за одбивањето во согласност со образецот за акредитација.

Во текот на 2020 година, Секторот за одобрување на плаќања одби / откажа 10 барања за плаќање. Причините за одбивање на побарувања / откажување на договори се кршење на договорот, не доставиле побарувања за плаќање. Неисполнување на законските одредби дека барателот е должен да поднесе барање за барање за плаќање во одредено време, дефинирано во договорот.

Причини за издавање на Одлуки за наплата на фонд: повреда на договорот, преплатување, административна грешка.

Што се однесува до контролите на лице место, Секторот за контрола спроведе вкупно:

- 530 контроли на лице место, од кои претходно се одобрува:

- 373 контроли на лице место за инвестиции во мерка 1
- 53 контроли на лице место за инвестиции во мерка 3
- 104 контроли на самото место за инвестиции во мерка 7
- - 564 контроли на лице место пред плаќање, од кои:
 - 536 контроли на самото место за инвестиции во мерка 1
 - 23 контроли на лице место за инвестиции во рамките на мерката 3
 - 4 контроли на лице место за инвестиции во мерка 7
- 341 екс-пост на контроли на самото место, од кои:
 - 336 контроли на лице место за инвестиции во мерка 1
 - 4 контроли на самото место за инвестиции во мерка 3
 - 1 контрола на самото место за инвестиции во мерка 7

Со цел да се намали ризикот од КОВИД - 19, Агенцијата направи измени во врска со постапките за извршување на контрола на лице место пред одобрување апликации кои вклучуваат само набавка на земјоделска опрема и механизација. За тие инвестиции, претходното контрола на лице место беше заменето со административна верификација на декларирани податоци користејќи ги достапните бази на податоци и регистри (регистар на земјоделски производи, LPIS, VIS, база на податоци за директни плаќања итн.). Оваа постапка е одобрена од НАО на 30.06.2020 година и се применува само за одреден вид инвестиции и само за апликации примени на повик за апликации 01/2020.

Во моментот, сè уште се соочуваме со проблеми поврзани со COVID-19 (заразени вработени, превентивна самоизолација и сл.), Но засега се работи за мал број на проекти.

Во врска со информацијата за статусот на резолуција на апликациите од мерката 1 од регионот на Пелагонија, кои беа испратени од разни земјоделски компании, би сакале да ве информираме дека Агенцијата ги одбила 18-те апликации, бидејќи апликантите не ги исполнувале потребните стандарди

Откако апликациите беа одбиени, имаше состанок во просториите на регионалната канцеларија на МЗШВ во Битола, помеѓу апликантите, претставници од Агенцијата, претставници од регионалната канцеларија на МЗШВ во Битола и претставници на Телото за управување. На состанокот беа детални и објаснети причините за одбиените апликации. Понатаму, следеше детален приказ на критериумите и како апликантите можат да ги задоволат во иднина, со цел да се добијат средствата достапни од ИПАРД програмата.

По овој состанок, Агенцијата и регионалната канцеларија во Битола создадоа детален извештај за состојбата и овој извештај беше доставен на 30.01.2020 година преку е-пошта до Телото за управување.

По доставувањето на извештајот до МЗШВ, се одржа состанок со официјални лица од Телото за управување во Агенцијата. Како што беше договорено на овој состанок, Агенцијата обезбеди дополнителни информации до Телото за управување на 19.02.2020 година преку е-пошта.

Понатаму, одбиените апликанти поднеле правна жалба за нивното одбивање до Управниот суд. Судот се согласи со одлуката на Агенцијата и резултираше во корист на Агенцијата.

Во врска со апликантите кои поднеле апликации за трактори, за време на административната обработка за плаќања на апликации, Агенцијата открила апликации што вклучуваат само една култура во нивните системи за одгледување, деловен план и договор што не ги исполнува минималните критериуми наведени во Анекс 1 од списокот на прифатливи трошоци. Во многу случаи, апликантот е подготвен да купи трактор со 60 KW, додека поседува земјиште од 1,4 хектари погодно за лозарство и овошје. Според Анекс 1 од списокот на подобни трошоци, купувањето на овој вид трактори е оправдано само ако апликантот поседува земјиште од 2 до 10 хектари. Слични случаи беа откриени во проекти кои одгледуваат други култури. Поради ова, Агенцијата побара посебно мислење од Телото за управување. По добиениот одговор од Телото за управување и одговорот од ГД за земјоделство на 24.06.2019 година (АРЕС (2019) 4001916 - издавање трактор), Агенцијата изврши дополнителни административни контроли и контроли на самото место, по што Агенцијата донесе соодветни одлуки за дадените апликации.

4.3.3 Критични прашања во спроведувањето на ИПАРД

Во 2020 година, ИПАРД програмата 2014-2020 беше изменета и Агенцијата соодветно направи одредени измени во внатрешните процедури и контролните листи според предложените модификации. Една од најзначајните измени е што Агенцијата ќе добие што е можно повеќе од потребната документација по службена должност, што ќе овозможи скратување на постапката за аплицирање за пополнување на апликациите, односно скратување на постапката за одобрување на апликациите.

Резиме за напредокот во спроведувањето на поддршката на Заедницата

Најкритични прашања сè уште остануваат капацитетите за човечки ресурси и временската рамка за обработка на апликациите. Бидејќи бројот на пристигнати апликации на јавен повик е значително зголемен, сегашниот персонал е предизвикан да ги испочитува роковите утврдени со закон за обработка на апликациите и побарувањата за плаќање.

При обработката на побарувањата за плаќање во 2020 година, Агенцијата се соочи со проблеми при обработката на побарувањата за плаќање, потешкотии за корисниците во обезбедувањето на потребната документација, обезбедување доказ за потекло на материјалите и опремата, навремено и правилно ажурирање на сметководствената евиденција.

Специфични проблематични области може да се видат во почитувањето на роковите и одредбите наведени во договорот за кофинансирање.

Техничката спецификација за мерката 9 (ОРБИС) е доставена од Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој до органот за управување и се очекува да биде доставена документација за спроведување на набавката.

4.3.4 Резултати од извршените контроли на лице место и идентификуваните нерегуларности

Секторот за контрола на лице место изврши 6 контроли за утврдување скриени работи при реализација на инвестиција.

Извршени се два дополнителни контроли на лице место пред плаќањето, една при инвестирање според Мерката 1 со цел да се утврдат точните технички карактеристики на опремата предмет на

инвестиција, како и контрола со цел да се потврдат техничките карактеристики и функционалноста на дел од купената опрема.

Секторот за контрола на лице место изврши 6 контроли на самото место по потпишувањето на договорот, но пред испраќањето на барањето за плаќање под мерка техничка помош.

Нема утврдени и пријавени неправилности при извршувањето на контролите.

4.4 Извештај за работењето на Комитетот за следење на ИПАРД

Комитетот за следење на ИПАРД одржа 7 состаноци. Министерот ја потпиша Одлуката за формирање на Комитет за следење на ИПАРД II во октомври 2017 година. Во октомври 2019 година, 3 нови членови беа назначени во Комитет за следење на ИПАРД, па сега Комитетот се состои од 14 владини претставници (4 од МЗШВ), 18 претставници на социјални и економски партнери и Претседавачот. Комитетот усвои нов Деловник за работа во февруари 2016 година и го измени во март 2018 година.

Во договор со претставниците на ГД за земјоделство и предизвикани од пандемијата, во текот на 2020 година се одржа еден состанок на Комитет за следење на ИПАРД во ноември. Средбата беше организирана со поддршка на техничка помош и се одржа on-line.

Главни одлуки донесени од Комитетот за мониторинг во текот на 2020 година:

- Комитет за следење на ИПАРД ја разгледа и усвои третата верзија на Акциониот план за активности предвидени во мерката за техничка помош за 2020 година (АПТА 2020).
- Комитетот за следење на ИПАРД го разгледа и усвои Акциониот план за активности предвидени во мерката за техничка помош за 2021 година (АПТА 2021).
- Комитет за следење на ИПАРД го разгледа и усвои Годишниот акционен план за комуникација и публицитет за 2021 година за ИПАРД програмата 2014-2020.

4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата

Активноста, ex-post евалуација на ИПАРД Програмата 2007-2013 година е реализирана. Конечниот извештај е одобрен и исплатен на изведувачот. Активноста за ангажирање на независен оценувач за спроведување на on-going евалуација на спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020 е одложена за 2021 година.

Во согласност со подготовката на ИПАРД програмата 2021-2027 започна активноста за набавка на услуги за ex-ante проценка на ИПАРД програмата 2021-2027. Тендерската документација е подготвена и пријавата е доставена до ИПАРД Агенцијата на 30-ти октомври 2020 година.

Евалуациите имаат за цел да го подобрат квалитетот, ефективноста и конзистентноста на помошта од фондовите на Унијата и стратегијата и спроведувањето на ИПАРД II програмата. Програмата ИПАРД II е предмет на ex-ante и ex-post евалуација и, доколку Комисијата ја смета за соодветно, на привремени проценки извршени од независни оценувачи под одговорност на Телото за управување.

Главна, ограничениот капацитет и знаење во методите за евалуација, вклучително и методите за примарно прибирање на податоци во Телото за управување и доцнењата во испораката на податоци од Агенцијата остануваат како главна пречка за имплементација на системот за евалуација, што ќе го поддржи подобрувањето на целокупната имплементација на програмата. Доцнењето на преносот на информации и податоци од ИПАРД Агенцијата поради рачна обработка на податоците, дополнително ги одложува активностите на Телото за управување и

спречува навремени активности за подобрување на правните документи поврзани со спроведувањето на програмата.

На 7-от состанок на Комитетот за следење, претставникот на Телото за управување информираше за резултатите од тековните активности за евалуација, кои го потенцираат ограничениот капацитет и познавање на методите за евалуација, вклучително и методите за прибирање примарни податоци во Телото за управување, како и одложувањата во испораката на Агенцијата, што останува голема пречка за имплементација на системот за проценка. Се потенцира ризикот од одложени и неконзистентни податоци во врска со објавените јавни повици, бидејќи тие придонесуваат за понатамошно одложување во подобрувањето на другите законски или програмски барања, како и на целокупната надградба на процесите на имплементација на ИПАРД Програмата 2014-2020.

4.6 Користење на техничка помош

Пандемијата влијаеше најмногу на работата и активностите во одделението за техничка помош, особено во врска со спроведувањето на рекламна кампања и организирање настани, но исто така и во почитувањето на одредбите и роковите предвидени во PRAG.

Во АПТА 2020 беа предвидени шест состаноци на Комитетот за следење. Телото за управување објави повик и е доставена една понуда. Поради епидемијата на Корона, членовите на комисијата за проценка не беа во можност да се состанат и Владата воведе ограничувања за собирање и организирање настани, што влијаеше на бројот на состаноци на Комитетот. Постапката за набавка беше прекината и активноста беше одложена за 2021 година за организација на соодветен број состаноци.

Покрај тоа, во овој извештаен период, одделението за техничка помош подготви тендерско досие за набавка на база на податоци за контрола на сродни компании, за потребите на ИПАРД Агенцијата. Досието е испратено до одделението за јавни набавки во Агенцијата за контрола и одобрување.

Една мала набавка за канцелариски материјали беше исто така реализирана во текот на вториот квартал на 2020 година.

Одделението за техничка помош во овој извештаен период се обврза да ги идентификува потребите на Телото за управување и ИПАРД Агенцијата, да ги вклучи во новата, изменета АПТА 2020. Измената на АПТА 2020 беше еден од приоритетите на УТА, имајќи предвид дека Ситуацијата „Ковид-19“ предизвика многу проблеми при реализацијата на АПТА 2020. За таа цел, се одржаа состаноци со други единици во Телото за управување и со одделот за одобрување на проектот во Агенцијата, за да се изменат планираните набавки, наменети за нив. Изменетата АПТА 2020 е подготвена и испратена до Комитетот за следење за усвојување, со писмена постапка на 25.09.2020 година.

На крајот на 2020 година, одделението за техничка помош го организираше 7-миот состанок на Комитетот за следење на ИПАРД. Заради ситуацијата Ковид-19, состанокот на Комитетот се одржа преку интернет.

Покрај тоа, во 2020 година, Одделението за техничка помош, поднесе барање за плаќање до Агенцијата за три успешно реализирани проекти: ИПАРД кампања за публицитет, организација на состаноци на Комитетот за следење во 2019 година и набавка на канцелариски материјали.

Покрај тоа, до Агенцијата беа доставени апликации за организација на 4 наредни состаноци на Комитетите за следење, база на податоци (за потребите на Агенцијата) и превод на ИПАРД програмата.

Предвидени активности во АПТА 2021:

Во ноември 2020 година, на 7-миот состанок на Комитетот за следење на ИПАРД II, беше усвоена АПТА за 2021 година. Следниве активности се предмет на набавка:

- Обука за членовите на Комитетот за следење - организациска поставеност и улога на целокупната структура на ИПАРД, улогата на членовите на МК, важноста на придонесот на членовите на МК во процесот на имплементација на ИПАРД, во индикативна сума од 8,500 €.
- ИПАРД програма 2014-2020 кампања за публицијата, во индикативен износ од 127.500 €.
- Учество на национални претставници на посети и семинари, во индикативен износ од 55.250 €.
- Обука за подготовка на потенцијални ЛАГ за имплементација, во индикативен износ од 1,275 €.
- Стационарни, канцелариски материјали и тонери, во индикативна сума од 1,275 €.
- Реализација на активности за проценка како што е предвидено во Планот за евалуација за 2018, 2019 и 2020 година (стручни служби), во индикативен износ од 17,548 €.
- Организација на состаноци на управувачки групи за евалуација, во индикативен износ од 2,040 €.
- Состанок со подсекторски групи според секторите опфатени во ИПАРД програмата, во индикативен износ од 1,275 €.
- Подобрување и надградба на системот за следење ИПАРД во пресрет на новиот програмски период, во индикативна сума од 8,925 €.

4.7 Активности за вклучување на чинителите во спроведувањето на ИПАРД

Телото за управување ја продолжува комуникацијата со сите засегнати страни вклучени во програмирањето и спроведувањето на ИПАРД II програмата. Во рамките на спроведувањето на јавната кампања, Телото за управување организираше една работилница и еден форум со советници од Националната агенција за проширување (АПРЗ) и персонал од Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ), за постигнување на посеопфатна анализа на спроведувањето на Програмата и прецизно лоцирање на проблемите за време на постапката за доставување на формулари за апликација за употреба на средства од ИПАРД програмата.

Претставници од Телото за управување учествуваа во презентациите на можностите што ИПАРД II програмата им ги даде на потенцијалните приматели врз основа на покана од различни здруженија и синдикати (Стопанска комора, здруженија на земјоделци, задруги и сл.).

Во однос на подготовките за спроведување на мерката ЛИДЕР, Телото за управување ги продолжи координативните состаноци со претставници на мрежата за рурален развој и колеги од МЗШВ од Секторот за рурален развој. Имајќи предвид дека спроведувањето на мерката се спроведува како пилот преку националната програма за рурален развој, на состаноците се разговараше за искуствата и проблемите со кои се соочува ЛАГ, но исто така беа разменети идеи за подобрување на имплементацијата во иднина кога мерката ќе се спроведува преку ИПАРД.

Во рамките на кампањата за публицитет, се одржаа неколку настани (работилници, форуми, состаноци) со цел да се подобри соработката помеѓу ИПАРД структурите и помеѓу ИПАРД структурите и другите засегнати страни (Технички тела, невладини организации, консултанти). Директната комуникација со засегнатите страни на овие настани придонесе за значително подобрување во спроведувањето на Програмата (надминување на отворените прашања со потребните документи во процесот на одобрување на апликацијата, усогласување на документите помеѓу секторите во Агенцијата - да не ги оптоварува апликантите да ги достават истите документи во фаза на одобрување на проектот и овластување за плаќање во Агенцијата, информации за промените во списокот на подобни трошоци), како и зголемена соработка и доверба на надворешните заинтересирани страни во структурата ИПАРД во пресрет на новиот програмски период.

Вклученоста на засегнатите страни е обезбедена во работата на Комитетот за мониторинг со учество на претставници од различни интересни групи како членови на Комитетот. Следниве членови во Комитетот за мониторинг се претставници на различни засегнати страни и економски и социјални партнери:

- Еден претставник од Здружението на комори на Северна Македонија;
- Еден претставник од Стопанската комора на Македонија;
- Еден претставник од Македонската асоцијација на преработувачи;
- Еден претставник од Сојузот на земјоделци на Северна Македонија;
- Еден претставник од Занаетчиска комора;
- Еден претставник од Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје;
- Еден претставник од Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип;
- Еден претставник од Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС);
- Еден претставник од мрежата за рурален развој;
- Еден претставник од Факултетот за ветеринарна медицина - Скопје;
- Еден претставник од Движењето на екологист на Македонија;
- Еден претставник претставник на Агро-Лидер;
- Еден претставник од ЛСГ Пелагонија;
- Еден претставник од Мрежата на млади земјоделци;
- Еден претставник од Сојузот на здружението на земјоделски производители СПАС;
- Еден претставник од Здружението на рурална коалиција Куманово;
- Еден претставник од Здружението на здруженија на граѓани - Здружение на земјоделци
- Еден претставник од Здружението на производители на извозници на вино и други пијалоци од грозје „Вина од Македонија“ - Скопје.

4.8 Обезбедување на публицитет и информации за спроведувањето на ИПАРД Програмата

Спроведените активности со кампањата за публицитет на ИПАРД 2014-2020 се предвидени во планот за комуникација и публицитет на ИПАРД 2014-2020 за 2020 година, и спроведени во согласност со годишниот план (додаток 1). Планираните активности одделно се однесуваат на:

- Организација на ИПАРД инфо едукативни денови со промовирање на добри проекти;
- ИПАРД форум за поуспешна имплементација на ИПАРД 2014-2020;
- ИПАРД работилници за подготовка на формулари за апликација ИПАРД;

- Настапи / интервјуа во електронски медиуми и весници;
- Објавување на списокот на крајни корисници на средства од ИПАРД програмата;
- Развој и дистрибуција на формулари и упатства за апликација посветени на ИПАРД 2014-2020;
- Подготовка и дистрибуција на брошури посветени на публицитетот на ИПАРД 2014-2020;
- Подготовка на постери посветени на публицитетот на ИПАРД 2014-2020;
- Креирање и објавување аудио и видео клипови;
- Ажурирање на веб-страницата: www.ipard.gov.mk

Институции одговорни за спроведување на горенаведените активности во согласност со нивните надлежности и функции се Телото за управување и ИПАРД Агенцијата.

РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

Организација на ИПАРД инфо денови

Во периодот од јануари до ноември 2020 година, продолжи да се спроведува Кампањата за публицитет, која започна со потпишување на договор со компанијата 3Д Проект Студио-Скопје. Активностите на договорот беа реализирани во период од 18 месеци. Поради фактот што пандемијата со КОВИД-19 ја одложи реализацијата на настаните (сите активности поврзани со физичкото присуство на презентери и други членови), договорот беше продолжен до 21 ноември 2020 година, односно реализација на активности од 18 месеци беше продолжен на вкупно 24 месеци.

Во првите три месеци од 2020 година, кампањата одржа 46 инфо дена во општините / руралните области каде што потенцијалните корисници на ИПАРД програмата 2014-2020 беа информирани за спроведувањето и употребата на ИПАРД 2014-2020. Инфо-деновите беа посветени на јавните повици 02/2019 и 01/2020.

Организација на ИПАРД форумите

Форум во Берово, октомври 2020 година

Во октомври, Телото за управување орган одржа форум за подобрување на спроведувањето на ИПАРД програмата. Презентациите и дискусиите се однесуваа на мерките 1, мерките 3 и мерките 7 и начините на поднесување апликации за финансиска поддршка и барања за плаќање беа детално објаснети, а особено сите потребни документи при поднесување на апликациите.

Преку отворените дискусии, неколку отворени прашања беа презакажани и беа донесени заклучоци за понатамошно дејствување (види дел 4.1).

Форум во Валандово, ноември 2020 година

Со цел да се информираат или разменат искуства со АПРЗ за условите што ги нуди ИПАРД публицитет кампања и да се постигне посеопфатна анализа за нејзиното спроведување, во ноември се одржа форум во Валандово. Учесниците беа од НЕА, Телото за управување и ИПАРД агенција. Беше презентиран планот за публицитет во периодот на завршување на ИПАРД 2014-2020 и почетокот на следниот програмски период на ИПАРД во однос на дистрибуцијата на материјалите. Меѓу другото, се дискутираше за развој на електронски софтвер за аплицирање за средства од ИПАРД. Учесниците добија информација дека овој вид софтверско решение се подготвува за апликација според мерките ИПАРД. Беше потенцирана разликата што постои во

толкувањето на англиската и македонската верзија на ИПАРД програмата, што се должи на недостаток на стручен превод.

ИПАРД работилници

Во рамките на ИПАРД кампањата се одржаа три работилници. На работилницата во Битола, проблемите со кои се соочуваа АПРЗ во процесот на пополнување на формуларите за аплицирање во рамките на ИПАРД програмата беа дискутирани помеѓу претставниците на ТУ, ИПАРД Агенцијата, АПРЗ и НАО.

Следната работилница беше организирана во Штип во септември и дискусијата беше фокусирана на проблемите со кои се соочуваат советничката служба и приватните консултанти во однос на информациите, примената според ИПАРД мерките и секако успехот на апликациите од консултантите.

Последниот настан се одржа во ноември во Куманово каде беа презентирани резултатите од успешно спроведената Кампања и информирање на пошироката јавност за начинот на организирање, достигнувањата и секако најавување на следните чекори за нова кампања за публицитет на ИПАРД програмата.

Испорака на директни информации

Испораката на информации, по телефон и електронска пошта, до потенцијалните корисници е опфатена континуирано во повикувачкиот центар на Агенцијата. Во последните шест месеци беа забележани над 290 повици и беа извршени над 90 посети на потенцијални корисници во просториите на Агенцијата и Телото за управување. Податоците за промотивните активности на Агенцијата се вклучени во месечните извештаи на Телото за управување. Прашањата и одговорите поставени од заинтересираните страни, по е-пошта и на настаните организирани од МА со средствата ИПАРД, се објавени на веб-страниците на Телото за управување и ИПАРД Агенцијата.

Настапи во национални и локални медиуми

Настапи, соопштенија и информации за Програмата постојано се објавуваат во медиумите и покрај пандемијата COVID-19.

Објавување список на крајни корисници на ИПАРД програмата 2014-2020

Списокот на крајни корисници е квартален и е објавен на веб-страницата на Агенцијата.

Подготовка и дистрибуција на обрасци за апликација, упатства, брошури и постери посветени на ИПАРД програмата 2014-2020

Печатените материјали во однос на мерките беа во целосен опсег и беа користени / дистрибуирани до корисниците во текот на информативните денови, работилници, форуми до сите заинтересирани страни да аплицираат за ИПАРД мерките, како и до АПРЗ и ИПАРД Агенцијата. Материјалите исто така беа објавувани во прилог на секој јавен повик пред и во текот на 2020 година и може да се видат на веб-страницата на ТУ со ИПАРД.

Креирање и објавување на аудио и видео клипови

Во рамките на кампањата беа реализирани три видеа кои се однесуваа на сите три спроведени мерки: 1, 3 и 7. Видеото беше објавено на веб-страницата на ТУ со ИПАРД и беше доставено до други институции за нивно прикажување и рекламирање.

Ажурирање на веб-страницата www.ipard.gov.mk

Ажурирањето на веб-страницата www.ipard.gov.mk се одвиваше континуирано во текот на 2020 година. Во периодот на реализација, направен е нов дизајн на веб-страницата. Во периодот од крајот на договорот за првично дизајнирање веб-страница, забележано е дека не само што е потребно ажурирање на содржината, туку и континуирано подобрување и одржување на веб-страницата. Со средства од мерката Техничка помош се реализираше набавка за подобрување и континуирано одржување на страницата (мала набавка до 2.500 евра).

Во текот на 2020 година, страницата покажува добра сообраќајна статистика, прикажана во Анекс 2, и е следна:

- Корисници на веб-страницата 18.362,
- Нови корисници 17.663,
- Вкупно прегледи на страницата 91.934.

5. Финансиски табели за трошоци на ЕУ, национални и вкупни трошоци по мерка и Сектор

Табела 32: Финансиска имплементација на ИПАРД програмата 2014-2020

	Сектор	Склучени		Исплатени	
		Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес	Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес
M1	Сточарство	3.571.836	2.654.132	110.258	82.695
	Растително производство	15.443.069	11.519.032	9.744.497	7.317.108
	Преработка на фарма	37.737	28.303	17.048	12.786
	Производство на енергија од обновливи извори	8.470	6.353	8.480	6.353
M3	Млеко и млечни производи	2.045.408	1.534.081	733.615	550.212
	Месо и месни производи	4.092.978	3.069.734	3.089.558	2.317.169
	Преработка на овошје и зеленчук	13.704.880	10.380.371	3.055.386	2.288.174
	Мелничка индустрија	426.709	320.032	143.680	107.760
	Масти и масла	32.821	24.616	12.826	9.620
	Винарство	3.797.972	2.905.513	1.322.476	991.857
	Производство на енергија од обновливи извори	/	/	/	/
M7	Алтернативно производство	403.821	302.866	9.704	7.276
	Преработка на храна и пијалоци	384.717	283.401	25.734	19.301
	Изработка на непрехранбени производи	3.619.456	2.714.592	632.341	474.256
	Занаетчиство	/	/	/	/
	Услуги во земјоделството	29.540	22.155	18.964	14.225
	Услуги за руралната популација	649.544	487.158	/	/
	Рурален туризам	2419847	1.143.413	196.956	147.717
	Производство на енергија од обновливи извори	/	/	/	/
M9	Комитет за следење	166.892	142.706	18.406	15.644
	Информирање и публицитет	5.392	4.584	5.392	4.584
	Евалуација на ИПАРД	1.056	898	1.056	898
	Поддршка на други мерки	/	/	/	/
Вкупно		50.841.983	38.154.454	19.146.367	14.367.635

Извор: ТУ

Имајќи ги предвид карактеристиките на македонското земјоделство, понапредниот и развиениот сектор на земјоделски култури (зеленчук, лозја и овоштарници, производство на житарици и индустриски култури) видливи преку македонските агро-извозни производи, спроведувањето на мерката 1 е највисоко во земјоделскиот сектор. Од 3.215 барања поднесени во мерка 1, 3.154 се во земјоделски сектор, 81 се во сточарство, 11 во фарма за обработка и 5 во производство на енергија од обновливи извори.

Ситуацијата се одразува и на спроведувањето по сектори во мерка 3. Преработката на овошје и зеленчук е најатрактивен сектор во мерка 3. Од поднесени 183 апликации, 86 се во преработка на овошје и зеленчук.

Интересот и поддршката на ИПАРД во мерката 7 е поделена во различни сектори, при што најголемиот дел од поддршката е концентриран на производство на непрехранбени производи и промоција на руралниот туризам.

Табела 33: Годишни исплати кон корисниците (2020)

Мерка	ЕУ придонес	Национален дел	Приватен дел	Вкупно трошоци
Мерка 1	2.099.534	689.731	1.704.350	4.493.615
Мерка 3	2.630.769	881.238	3.580.288	7.092.295
Мерка 7	602.854	200.953	483.766	1.287.573
Мерка 9	15.644	2.744	0	0
Вкупно	5.348.800	1.774.666	5.774.870	12.873.483

Табела 34: Кумулативни исплати кон корисниците

Мерка	ЕУ придонес	Национален дел	Приватен дел	Вкупно трошоци
Мерка 1	7.418.942	2.461.331	5.848.054	15.728.327
Мерка 3	6.264.792	2.092.749	9.265.142	17.622.683
Мерка 7	662.775	220.924	530.543	1.414.242
Мерка 9	21.126	3.728	0	0
Вкупно	14.367.635	4.778.732	15.643.739	34.765.252

Табела 35: Финансиски перформанси (јавни трошоци (ЕУ + национални трошоци) наспроти последниот одобрен финансиски план)

Мерка	ЕУ дел (А)	Национален дел	ВЈТ	Финансиски план на ИПАРД (ЕУ дел) ¹² (В)	Финансиски перформанс (А/В)
Мерка 1	7.418.942	2.461.331	9.880.273	9.080.000	81,7 %
Мерка 3	6.264.792	2.092.749	8.357.541	8.330.000	75,2 %
Мерка 7	662.775	220.924	883.699	3.410.000	19,4 %
Мерка 9	21.126	3.728	24.854	180.000	11,7 %
Вкупно	14.367.635	4.778.732	19.146.367	21.000.000	68,4 %

¹² Земен предвид алокациите од 2014, 2015, 2016 и 2017 година

6. Координација на ИПАРД фондовите со национално финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и донаторска поддршка

а. Механизми и активности за координација на ИПАРД

Следниве власти и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на ИПАРД програмата 2014-2020:

- УС е задолжена за задачи за финансиско управување со помошта според ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од секторскиот договор).
- Главните функции и одговорности на ТУ наведени во член 8 од Секторскиот договор и се фокусираат на следење, евалуација, известување, координација и јавност на ИПАРД програмата.
- Агенцијата ИПАРД (одговорности наведени во член 9 од Секторскиот договор) ги извршува сите задачи во врска со извршувањето плаќања на крајните корисници.

Координацијата помеѓу горенаведените структури беше реализирана пред се преку Работната група, формирана од министерот со членови од ТУ со ИПАРД, Секторот за рурален развој при МЗШВ, ИПАРД агенција, како и НАО и УС.

Работната група имаше редовни (неделни состаноци) во текот на целиот извештаен период на овој извештај.

Комплементарност на ИПАРД-помошта со националното финансирање

За да се обезбеди комплементарност на ИПАРД со националното финансирање и да се избегнат какви било преклопувања помеѓу Националната програма за финансиска поддршка на руралниот развој и ИПАРД II, беа преземени следниве мерки:

- Министерот формираше Работна група (членови од ТУ со ИПАРД, Сектор за рурален развој при МЗШВ, ИПАРД агенција, а повремено и НАО / МСП) за решавање на ова прашање и да се избегне какво било преклопување помеѓу ИПАРД и Националната програма за РД (НРДП). Работната група ги разгледува мерките за НРДП, видовите корисници, поддржаните производни сектори и видовите инвестиции секоја година пред објавувањето на јавниот повик под НРДП.
- Нацртот на НРДП (годишна програма) е разгледан од ИПАРД МА препорачува кои мерки / подмерки може да се спроведат за да се избегне преклопување со ИПАРД.
- Во рамките на процедурите на ИПАРД Агенцијата (Сектор за исплата) има список со кој се елиминира можноста корисник на ИПАРД да имал корист во минатото со финансиска помош за слична мерка / активност според НРДП.
- ИПАРД ТУ достави писмо до ИПАРД Агенцијата и даде преглед за да утврди дали некои проекти субвенционирани во рамките на националните шеми се субвенционирани и според ИПАРД I и II како што е побарано од ГД Агри (Уп .: Арес (2018) 5526646 - 29/10 / 2018 година)

Овие активности ја спречуваат можноста за финансирање на истите видови инвестиции од двете Програми и обезбедуваат можност за заштеда на средства од националниот буџет и користење на доделените средства од ИПАРД програмата. Во исто време, соработката помеѓу ТУ и Секторот за рурален развој се подобри, особено во процесот на планирање на мерките финансирани од националната програма, со цел да се избегне преклопување на мерките за финансирање инвестиции. Ваквите подобрени услови и спроведените препораки доведоа до надминување на наодот на ревизијата (ревизија на системот на Органот за ревизија во 2017 година) поврзана со комплементарноста меѓу програмите.

б. Комплементарност на помошта ИПАРД со другите компоненти на ИПА

И РТУ и директорот на АФПЗРР се номинирани членови на ИПА МЦ и редовно учествуваат на заедничките состаноци, одржани двапати годишно.

Одделот за интеграција во ЕУ на МЗШВ е одговорен за следење на договорите поврзани со друга поддршка ИПА доделена за сектори во земјоделството и руралниот развој и затоа е одговорен за вкрстена проверка на можното преклопување во случаи на барање на ТУ и ИПАРД. Агенцијата Одделот за интеграција во ЕУ на МЗШВ ги вклучува и ТУ и ИПАРД. Агенцијата во процесот на планирање на помошта за ИПА во најголема можна мера за да се избегне какво било потенцијално преклопување помеѓу проектните активности и оваа програма и да се насочи помошта за надополнување на акциите на оваа програма.

Комплементарноста на ИПАРД-помошта со другите МФИ и донаторската поддршка

Координацијата помеѓу инструментите за донаторска помош и ИПА се заснова на интеграција на функцијата за координација во рамките на Секретаријатот за европски прашања под раководство на НИПАК. Во исто време, НИПАК е назначен од Владата како одговорен за координација на странската помош.

Што се однесува до МФИ, НАО исто така делува како државен советник во МФ што ја координира употребата на средствата на МФИ.

РТУ и директорот на ИПАРД агенцијата се номинирани членови на ИПА МЦ и редовно учествуваат на заедничките состаноци што се одржуваат еднаш годишно.

7. Заклучоци од спроведувањето во 2020

Голем број апликации и интерес за инвестиции во рамките на ИПАРД програмата 2014-2020. Бројот на поднесени апликации на 6 јавни повици достигна 3.882 (пријавување за придонес од 187.568.522 ЕУ). Бараната сума за поддршка за сите примени апликации до сега го надмина програмскиот период 2014-2020 за околу 2,5 пати. Повеќето од бараните средства (приближно 85 милиони евра) се наменети за мерка 7 (во делот на инвестиции во обновливи извори на енергија), каде што стапката на одобрување на апликациите е најниска (12%). Во врска со ова, ТУ направи измени во мерката 7 при првата измена на Програмата, а Агенцијата ги исклучи инвестициите во обновливи извори на енергија од следните јавни повици во мерка 7.

Релативно бавен процес на одобрување апликации од приближно 15 месеци (јавен повик 01/2017) заради:

- Недостаток на кадар во Агенцијата (особено Секторот за одобрување на плаќања),
- Проблеми при добивање на референтни цени, особено за инвестиции во градежништво.

Процесот на одобрување на барањата за следните јавни повици е забрзан, благодарение на напорите на вработените во Агенцијата и подобрениот квалитет на поднесените барања, но горенаведените причини за бавниот процес на одобрување на апликациите остануваат непроменети. Договорено е трансформација на процесот на доставување апликации од рачно во електронско како соодветно решение за ова прашање. По консултациите во структурата за управување со програмата ИПАРД, ќе се побара помош од ЕУ со цел да се олесни трансферот кон електронска обработка на апликациите. Ова ќе го подобри целиот аспект на имплементација на Програмата.

Добро познавање и информации за можностите што ги нуди ИПАРД програмата 2014-2020 меѓу потенцијалните корисници кои придонесоа за голем број апликации.

Мерката за техничка помош се покажа како доста корисна за процесот на спроведување. Имено, по бавниот почеток на спроведувањето на оваа мерка во 2017 година, беа реализирани вкупно 12 (дванаесет) набавки со вкупен износ од 0,15 милиони евра придонес од ЕУ, со што се придонесе кон подобра имплементација на Програмата, особено во однос на публицитетот на Програмата, како и рационализирање на одредени аспекти на спроведувањето на Програмата.

Координацијата меѓу структурите на ИПАРД може да се подобри, особено во однос на размената на податоци помеѓу ИПАРД агенција и ТУ неопходна за целите на следење и проценка. Предвиденото воспоставување систем за електронска обработка на апликациите во Агенцијата ќе предизвика подобрување на процесот на размена на податоци, следење и евалуација и известување, имајќи предвид дека тоа ќе овозможи пристап само за читање до системот на Агенцијата за други управување со ИПАРД структури.

ПРИЛОГ 1:

Табели со показатели за следење и евалуација на ИПАРД Програмата 2014-2020

Статус: 31.12.2020